

KANSALAISET KAHLEISSA

Äänestyskäyttäytyminen suljetuissa vankiloissa

TITTA RÄSÄNEN

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

RÄSÄNEN, TITTA: Kansalaiset kahleissa – Äänestyskäyttäytyminen suljetuissa vankiloissa

Pro gradu -tutkielma, 58 s. + 9 liitesivua

Sosiaalipolitiikka

Toukokuu 2018

Poliittista osallistumista voidaan pitää yhteiskunnallisen hyvinvoinnin mittarina. Viime aikoina tuo mittari on osoittanut hälyttäviä merkkejä, joiden mukaan osallistuminen on keskittynyt lähinnä hyvin toimeentuleville kansanosille. Vangit ovat yhteiskunnallisesti huono-osainen ryhmä, jonka poliittista osallistumista ei ole tiettävästi tutkittu Suomessa aikaisemmin.

Tämän tutkielman aiheena on suljettuihin vankiloihin sijoitettujen vankeusvankien äänestyskäyttäytyminen vankeusaikana. Tutkielmassa sivutaan myös vankien suhtautumista demokratiaan ja politiikkaan. Lisäksi selvitetään, millaisia asioita vangit tahtoisivat poliittisen päätöksenteon keskiöön. Tutkielman ensisijainen tavoite on tuottaa uutta tietoa kyseisestä ilmiöstä.

Tutkielman kohdejoukkoon kuuluvat vuoden 2015 eduskuntavaalien aikaan vangittuna olleet henkilöt. Tutkielman aineisto kerättiin lomakekyselynä Helsingin, Turun, Riihimäen ja Sukevan vankiloissa 6.-19.3.2017. Kyselylomake jaettiin 205 vangille, joista 82 vastasi kyselyyn. Näin ollen kyselyn vastausprosentti on 40. Laitoskohtaiset vastausprosentit vaihtelevat 29 ja 47 prosentin välillä. Aineiston analyysi koostuu IBM SPSS Statistics -ohjelmalla tehdystä kuvailevasta kvantitatiivisesta tutkimuksesta sekä avovastausten sisällönanalyysistä. Lisäksi vankien vastauksia verrataan soveltuvin osin vuoden 2015 kansallisen eduskuntavaalitutkimuksen tuloksiin.

Tutkielman tulokset ovat jokseenkin yllättäviä. Vankien heikosta yhteiskunnallisesta asemasta huolimatta heidän äänestysaktiivisuutensa ei juurikaan eroa kansallisesta tasosta: sekä tutkimukseen osallistuneista vangeista että kaikista äänioikeutetuista suomalaisista noin 70 prosenttia äänesti vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Vankien keskuudessa suosituimmat puolueet ovat Perussuomalaiset, Vihreä liitto sekä Vasemmistoliitto. Kysyttäessä mitä asioita politiikassa tulisi vankien mielestä edistää, useimmin mainittuja epäkohtia ovat työttömyys, vähävaraisuus ja asunnottomuus. Myös lasten, nuorten ja vanhusten asema mainitaan aineistossa lukuisia kertoja. Noin kolmannes tutkimukseen osallistuneista kokee vankeusrangaistuksen heikentäneen uskoaan kansalaisvaikuttamista kohtaan. Useimmiten siihen on syynä kyvyttömyys vaikuttaa itseä koskeviin päätöksiin vankeusaikana ja se, että poliittinen osallistuminen koettiin erinäisistä syistä hankalana vankilasta käsin. Joidenkin vastaajien poliittiseen osallistumiseen vankeudella on ollut kuitenkin myönteinen vaikutus.

ASIASANAT: vaalit, vangit, vankila, äänestäminen, poliittinen osallistuminen, demokratia

ABSTRACT

UNIVERSITY OF TAMPERE
Faculty of Social Sciences

RÄSÄNEN, TITTA: Citizens in chains – Voting behaviour in closed prisons
Master's thesis, 58 pages + 9 appendix pages
Social Policy
May 2018

A high level of political participation indicates societal well-being. Lately, worrying signs suggesting that it is mostly the well-off members of Finnish society who take part in political decision-making, have emerged. Prisoners are a marginalized group whose democratic participation has not been studied before. This study examines the voting behaviour of convict prisoners in closed prisons as well as investigates their views on democracy and politics.

The data was collected in Helsinki, Turku, Riihimäki and Sukeva prisons 6.-19.3.2017. The survey was focused on prisoners who were incarcerated during the parliamentary elections in 2015. The survey sheet was distributed to 205 prisoners of whom 82 took part in the research, therefore yielding a response rate of 40 percent. Descriptive statistical analysis of data was conducted with the IBM SPSS Statistics programme. The qualitative parts of data were summarized by using methods of content analysis. The results were further compared with the findings of Finnish National Election Study of 2015.

The findings are somewhat surprising: the voting percentage was equally high – around 70 percent – among prisoners as well as all voting-eligible Finnish citizens. The most popular parties among prisoners are True Finns, Green League and Left Alliance. The prisoners' main concerns were unemployment, poverty and homelessness. Many of them were also worried about children's rights, the youth and elderly people's needs. One third of the prisoners said that their outlook on democracy had changed for the worse while incarcerated. However, some prisoners said that time spent in prison had made a positive impact on their will to participate politically.

KEYWORDS: elections, prisoners, prison, voting, political participation, democracy

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO.....	1
2.	VANKILAT JA VANKIPOPULAATIO SUOMESSA.....	5
2.1.	Vangit ja vankilat lukuina.....	5
2.2.	Tutkimuksia vangeista ja vankeusoloista.....	8
3.	RIKOKSEEN SYLLISTYNEIDEN POLIITTINEN OSALLISTUMINEN.....	11
3.1.	Syitä äänioikeuden epäämiseen.....	11
3.2.	Äänioikeutta puoltavat näkökulmat.....	13
3.3.	Poliittinen osallistuminen aiemman tutkimuksen valossa.....	14
4.	SUOMALAISTEN ÄÄNESTYSKÄYTTÄYTYMINEN.....	18
4.1.	Vuoden 2015 eduskuntavaalit.....	18
4.2.	Äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavat tekijät.....	19
5.	TUTKIELMAN TOTEUTUS.....	21
5.1.	Tutkimuskysymykset.....	21
5.2.	Aineiston kerääminen.....	21
5.3.	Analyysimenetelmät.....	24
5.4.	Vankilatutkimuksen haasteet ja etiikka.....	25
5.5.	Vastaajien taustatiedot.....	28
6.	VANKIEN SUHTAUTUMINEN DEMOKRATIAAN JA POLITIIKKAAN.....	32
7.	VANKIEN ÄÄNESTYSKÄYTTÄYTYMINEN.....	34
7.1.	Vuonna 2015 äänestäneet.....	38
7.2.	Vuonna 2015 äänestämättä jättäneet.....	40
7.3.	Sosiaalisen luottamuksen suhde äänestämiseen.....	42
8.	VANKIEN POLIITTISET PRIORITEETIT.....	45
9.	VANKEUDEN VAIKUTUS SUHTAUTUMISESSA DEMOKRATIAAN.....	47
10.	YHTEENVETO JA POHDINTA.....	49
	LÄHDELUETTELO.....	55
	LIITTEET:	
	Kyselylomake.....	59
	Saatekirje.....	66
	Ohjeet vankilan henkilökunnalle.....	67

1. JOHDANTO

Vierailin opintojeni puitteissa Kylmäkosken vankilassa toukokuussa 2014. Käynnissä oli europarlamenttivaalien ennakkoäänestys, ja ehdokaslistat vankilan seinällä kiinnittivät huomioni. Siitä saakka minua on kiinnostanut, millaista kansalaisvaikuttaminen on kiven sisässä.

Suomi antoi kansalaisilleen yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden vuonna 1906. Tosiasiassa oli kuitenkin olemassa koko joukko ihmisiä, jotka suljettiin vaalioikeiden ulkopuolelle: äänioikeus evättiin esimerkiksi irtolaisilta sekä holhouksenalaisilta ja vaivaisavun varassa eläviltä henkilöiltä. Myös rikostuomio johti useimmiten joko pysyvään tai määräaikaiseen kansalaisluottamuksen menetykseen. Näin oli aina vuoteen 1969 saakka, jolloin rikokseen syyllistyneet saivat äänioikeutensa takaisin. (Harjula 2006, 368-370.) Käytännössä äänestäminen vankeusaikana mahdollistui 1970-luvulle tultaessa, ja nykyisen vaalilakimme (714/1998) 5 luvun 46 §:n mukaan rangaistuslaitokseen sijoitetut äänioikeutetut saavat äänestää ennakkoon kyseisessä laitoksessa. Samaisen luvun 48 §:ssä täsmennetään, että ennakkoäänestys toteutetaan laitoksissa vähintään yhtenä ja enintään kahtena päivänä vaalitoimikunnan määrääminä aikoina.

Maa- ja maailmanlaajuisen kokonaiskuvan muodostaminen vankiloitten äänestyskäytännöistä on haastavaa, mutta eräiden arvioiden mukaan vankeusaikana äänestäminen on mahdollista vain noin 20 valtiossa (Rottinghaus & Baldwin 2007, 693). Joissakin maissa vankien äänioikeutta ei olla varsinaisesti lailla rajoitettu, mutta käytännössä äänestäminen on heille mahdotonta vankeusaikana. Joissakin maissa äänestäminen taas on kielletty vain tiettyihin rikoksiin syyllistyneiltä, kun toiset valtiot puolestaan rajaavat kaikki vangit äänioikeuden ulkopuolelle. Muutamat maat jatkavat äänioikeuden epäämistä vielä vankeusrangaistuksen päätyttyäkin: esimerkiksi Yhdysvalloissa eräät osavaltiot eivät koskaan palauta äänioikeutta tiettyihin rikoksiin syyllistyneille, ja osassa osavaltioista äänioikeus palautuu vasta, kun tuomittu on maksanut vahingonkorvauksensa ja suoriutunut myös koevapaudesta onnistuneesti. Yhdysvaltojen 50 osavaltiosta vain kaksi sallii äänestämisen vankeusaikana. (Rottinghaus 2005, 20-25.) Amerikkalaiset tutkijat puhuvatkin niin sanotusta ”rikollisesta luokasta” eli siitä miljoonien ihmisen joukosta, joiden äänioikeus on evätty joko pysyvästi tai tilapäisesti rikostuomion myötä (Uggen et al. 2006, 304).

Suomea on totuttu pitämään 1980-luvulta saakka hyvinvointivaltiona. Pohjoismaiselle hyvinvointiajattelulle on tyypillistä julkiseen valtaan nojautuminen: koulutus sekä sosiaali- ja terveyspalvelut tuotetaan pääasiassa julkisin varoin, ja nämä palvelut ovat tarkoitettu kaikkien kansalaisten käyttöön. Myös taloudellinen perustoimeentulo taataan periaatteessa kaikille. Tällaista sosiaalipoliittista järjestelmää kutsutaan myös universaaliksi. Hyvinvointivaltion pyrkimyksenä on edesauttaa kansalaisten osallisuutta ja vähentää yhteiskunnallista eriarvoisuutta esimerkiksi tulo- ja terveysteroja kaventamalla. Pohjoismainen hyvinvointiajattelu eroaa huomattavasti muista sosiaalipoliittista malleista, jotka tukeutuvat pääsääntöisesti kansalaisyhteiskunnan ja markkinoiden tuottamiin palveluihin. (Anttonen & Sipilä 2000, 9-17.)

Sen lisäksi että Suomi mielletään yleensä hyvinvointivaltioksi, sitä kuulee toisinaan nimitettävän myös demokratian mallimaaksi lähinnä edellä mainittuun äänioikeuden historiaan vedoten. Demokratia määritellään yksinkertaisimmillaan kansanvallaksi, mutta tosiasiasa käsite on huomattavasti monisyisempi. Demokraattisen yhteiskunnan perusedellytyksinä ovat vapaat ja rehelliset vaalit, monipuoluejärjestelmä sekä vastuunalainen hallitus, jonka toiminta on linjassa vaalien tuloksen kanssa. Lisäksi ihmisille on taattava sananvapaus, vapaus organisoitua ja ilmaista poliittisia mielipiteitään. Demokratiassa jokaisen ääni vaaleissa on saman arvoinen ja kansalaiset ovat myös yhdenveroisia lain edessä. Myös toimivaa kansalaisyhteiskuntaa pidetään yleisesti demokratian edellytyksenä, sillä kansalaisten itseohjautuvasti perustamilla organisaatioilla on merkittävä rooli valtion vallankäytön kontrolloimisessa. (Paloheimo & Wiberg 1997, 145-148.)

Suomeen perustettiin 2000-luvun alussa vaalitutkimusohjelma, jonka puitteissa on toteutettu haastattelututkimus kaikista sen jälkeen toimitetuista eduskuntavaaleista (Grönlund & Wass 2016, 23). Vuonna 2015 kansallisen eduskuntavaalitutkimuksen teemana oli poliittisen osallistumisen eriytyminen, koska alan johtavien tutkijoiden mielestä tämän hetken suurin haaste edustuksellisen demokratian kannalta on sen ehkäiseminen, ettei poliittinen vaikuttaminen kasautuisi ainoastaan hyvin toimeentuleville kansanosille. Tutkimuksen laatineet politiikan tutkijat ovatkin sitä mieltä, ettei äänestämistä tulisi nähdä ainoastaan yksittäisenä tekona, vaan pikemminkin yhteiskunnallisen yhdenvertaisuuden mittarina. Pelkkä muodollinen oikeus vaikuttamiseen ei riitä, vaan erilaisista lähtökohdista tulevilla ihmisillä tulisi olla todellinen mahdollisuus yhteiskunnalliseen osallistumiseen. (Wass & Borg 2016, 193-194.)

Vaikka vaaliurnamme tehdään vankilatyönä¹, vankien poliittista osallistumista ja äänestysaktiivisuutta ei tiettävästi ole Suomessa tutkittu. Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena onkin selvittää, millaista vankien äänestyskäyttäytyminen on ja kuinka he suhtautuvat politiikkaan ja omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa yhteiskunnassa. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti vuoden 2015 eduskuntavaalit. Aineisto on kerätty vankeusvangeille suunnatulla kyselylomakkeella neljässä suljetussa laitoksessa maaliskuussa 2017. Aineiston analyysi koostuu kuvailevasta kvantitatiivisesta tutkimuksesta ja avovastausten sisällönanalyysistä. Lisäksi vankien vastauksia verrataan soveltuvin osin kansallisen eduskuntavaalitutkimuksen tuloksiin.

Ihmisillä on vastakkaisia etuja ja eriäviä näkemyksiä siitä, kuinka asiat tulisi yhteiskunnassa ratkaista. Poliitiikka on vallankäyttöä, ryhmäkohtaisten etujen ajamista yleensä muiden ryhmien kustannuksella – ilman ihmisten välisiä konflikteja politiikka olisi siis tarpeetonta. Toisaalta politiikka edellyttää myös jonkinasteista yksimielisyyttä, jotta ihmiset voivat muodostaa etujaan ajavia intressiryhmiä. Poliitiikka voidaan siis nähdä joko yhteisten asioiden hoitamisena tai vastakkainasetteluun pyrkivänä ongelmien lietsontana. Poliitiikka voidaan myös ymmärtää joko laajassa tai suppeassa merkityksessä: laajasti ymmärrettynä politiikan voidaan katsoa tarkoittavan kaikkea sellaista toimintaa, jossa käytetään valtaa toisiin ihmisiin nähden, kun suppean määritelmän mukaan politiikkaa on ainoastaan erityisissä poliittisissa instituutioissa harjoitettava vallankäyttö. (Paloheimo & Wiberg 1997, 15, 42-44.) Ihmisten suhtautumista politiikkaan kyselytutkimuksella selvitettäessä ei voida varmistua siitä, kuinka vastaaja ymmärtää käsitteen. Tämä tuleekin huomioida tutkielman tuloksia arvioitaessa.

Tutkielma tarkastelee yhteiskunnan marginaalissa elävän ihmisryhmän poliittista osallistumista. Aihe on tyypillinen politiikan tutkimuksen parissa, mutta oma näkökulmani teemaan on ennen kaikkea kriminologinen. Kriminologia on rikollisuutta monialaisesti tarkasteleva yhteiskunta- ja ihmistiede, johon liittyvää tutkimusta tehdään Suomessa erityisesti Helsingin yliopiston yhteydessä toimivassa Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa. Itse syvennyin tieteenalaan suorittaessani vaihto-opintoja Englannissa kriminologian maisteriohjelmassa, missä tutustuin muun muassa vankilatutkimukseen. Kriminologisesta painotuksesta huolimatta tutkielman aihepiiri kytkeytyy luontevasti myös pääaineeni sosiaalipolitiikan tieteenalaan: sosiaalipolitiikalla voidaan vaikuttaa esimerkiksi ihmisten toimeentuloon ja hyvinvointiin, jotka puolestaan ovat yhteydessä yhteiskunnalliseen osallisuuteen.

---

1 MTV Uutiset 26.1.2018: Vaaliurnat valmistetaan käsityönä Riihimäen vankilassa <https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/vaaliurnat-valmistetaan-kasityona-riihimaen-vankilassa-parempaa-kuin-sellissa-makaaminen/6744782#gs.WBZ63Fg> (Luettu 24.3.2018)

Tutkielman seuraavassa kappaleessa syvennyttään Suomen vankiloihin ja vankipopulaatioon tilastojen ja tutkimustiedon valossa. Kolmannessa kappaleessa puolestaan sivutaan syitä, joiden nojalla jotkin valtiot ovat evänneet rikokseen syyllistyneiden henkilöiden äänioikeuden, minkä lisäksi perehdytään rikostaustaisten henkilöiden poliittista osallistumista käsitteleviin kansainvälisiin tutkimuksiin. Neljännessä kappaleessa taas referoidaan lyhyesti vuoden 2015 eduskuntavaalien tulokset ja käsitellään äänestyskäyttäytymiseen yleisesti vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuskysymykset, tutkielman teon vaiheet, eettiset pohdinnat sekä prosessiin liittyneet haasteet käyvät ilmi viidennestä kappaleesta, jonka lopussa esitellään myös aineiston taustamuuttujien frekvenssijakaumat. Kappaleet kuudesta yhdeksään koostuvat tutkielman löydösten käsittelystä: Kuudennen kappaleen aiheena ovat vankien näkemykset politiikkaa ja demokratiaa koskien, ja seitsemäs kappale on puolestaan omistettu vankien äänestyskäyttäytymisen analysoinnille. Kappaleessa kahdeksan aiheena ovat vankien poliittiset prioriteetit ja kappaleessa yhdeksän taas se, kuinka vankeusrangaistus on vaikuttanut heidän näkemyksiinsä demokratiasta ja kansalaisvaikuttamisesta. Kymmenes kappale toimii tulosten yhteenvetona. Lisäksi siinä esitetään ajatuksia aiheen parissa mahdollisesti tehtävistä jatkotutkimuksista.

2. VANKILAT JA VANKIPOPULAATIO SUOMESSA

Tämä kappale käsittelee vankeja, vankiloita ja vankeusrangaistuksia. Kappaleen ensimmäinen alaluku on yleiskatsaus suomalaiseen rikosseuraamusjärjestelmään: se sisältää tilastotietoa vankipopulaation ominaisuuksista ja sen jakautumisesta eri rangaistuslaitoksiin. Toisessa alaluvussa taas referoidaan keskeisimpiä kotimaisia tutkimuksia ja selvityksiä aiheeseen liittyen.

2.1. VANGIT JA VANKILAT LUKUINA

Vangit voidaan jakaa kolmeen luokkaan sen mukaan, millä perusteella heidät on vangittu. Enemmistö vangeista on vankeusvankeja, eli tuomioistuin on määrännyt heidät suorittamaan ehdotonta vankeusrangaistusta joko määräaikaisena tai elinkautisena. Tutkintavangit puolestaan ovat rikoksesta epäiltynä vangittuja. Kolmannen ryhmän muodostavat sakkovangit, joille on määrätty muutorangaistus maksamattomien sakkojen vuoksi. Näiden vankiryhmien lisäksi rikosseuraamusasiakkaiden joukossa on valvontarangaistukseen, yhdyskuntapalveluun ja nuorisorangaistukseen tuomittuja sekä valvottuun koevapauteen ja ehdonalaiseen vapauteen päästettyjä henkilöitä. Vapaudessa suoritettavien seuraamusten täytäntöönpanosta vastaavat yhdyskuntaseuraamustoimistot. Suomessa on 14 yhdyskuntaseuraamustoimistoa ja 26 vankilaa, joista 15 on suljettuja. Kaikista Suomen vankipaikoista lähes 70 prosenttia on suljetuissa laitoksissa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 4-6, 11.) Vankeuslain (767/2005) 4 luvun 9 §:n mukaan tuomittu voidaan sijoittaa suoraan avolaitokseen, mikäli suoritettava vankeusrangaistus on enintään kahden vuoden mittainen. Keskityn tutkimuksessani tarkastelemaan vankeusvankeja, jotka suorittavat tuomiotaan suljetuissa rangaistuslaitoksissa.

Seuraavassa taulukossa esitetään Suomen vankilat rikosseuraamusalueittain. Taulukosta ilmenee kunkin vankilan laitostyyppi, vankipaikkojen lukumäärä sekä mahdolliset erityispiirteet.²

---

² Tiedot peräisin Rikosseuraamuslaitoksen verkkosivuilta:
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajyhteystiedot/vankilat.html> (Luettu 3.2.2018)

Taulukko 1: Vankilat rikosseuraamusalueittain

	Vankipaikat	Laitostyyppi	Erityispiirteitä
Etelä-Suomen rikosseuraamusalue			
Helsingin vankila	232	Suljettu	
Suomenlinnan vankila	100	Avoin	
Keravan vankila	94	Avoin	
Vantaan vankila	185	Suljettu	Pääpaino tutkintavangeissa
Jokelan vankila	124	Suljettu / Avoin	Pääpaino tutkintavangeissa
Riihimäen vankila	223	Suljettu	Korkeimman turvatason vankila, STOP-ohjelma seksuaalirikollisille
Länsi-Suomen rikosseuraamusalue			
Hämeenlinnan vankila	112	Suljettu	Naisvankila, perheosasto
Vanajan vankila	113	Avoin	60 paikkaa naisvangeille, perheosasto
Kylmäkosken vankila	113	Suljettu	
Käyrän vankila	73	Avoin	
Satakunnan vankila	180	Suljettu / Avoin	
Turun vankila	255	Suljettu	Paikkoja myös naisvangeille
Vaasan vankila	71	Suljettu / Avoin	Suljetulla puolella paikkoja myös naisvangeille
Vilppulan vankila	73	Avoin	
Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue			
Juuan vankila	40	Avoin	
Kestilän vankila	46	Avoin	
Kuopion vankila	113	Suljettu + vapauttamisyksikkö	
Laukaan vankila	59	Avoin	
Mikkelin vankila	116	Suljettu	
Naarajärven vankila	101	Avoin	
Oulun vankila	80	Suljettu	Pääpaino tutkintavangeissa, 13 paikkaa naisvangeille
Pelson vankila	58	Suljettu	
Pyhäselän vankila	87	Suljettu	Paikkoja myös naisvangeille
Sukevan vankila	186	Suljettu	
Sulkavan vankila	48	Avoin	
Ylitornion vankila	40	Avoin	

Vaikka vankilat on jaoteltu suljettuihin ja avoimiin laitoksiin, joidenkin suljettujen vankiloiden yhteydessä toimii myös pieniä avoyksiköitä. Taulukossa mainitut vankipaikat eivät välttämättä anna todenmukaista kuvaa kunkin laitoksen vankimäärästä, sillä joidenkin vankiloiden täyttöaste voi paikoitellen nousta yli sataan prosenttiin. Myöskään lista laitosten naisvankipaikoista ei ole välttämättä kattava.

Taulukko 2: Vankien päivittäinen keskimäärä vuonna 2017

Vankeusvangit	Sakkovangit	Tutkintavangit	Yhteensä
2383	55	597	3035

Vuonna 2017 Suomen vankiloissa oli päivittäin keskimäärin 3035 vankia, joista 2383 vankeusvankeja. Vuoden aikana vankiloihin tuli vapaudesta yhteensä 2234 vankeusvankia, ja heitä vapautui 3198. Vapautuneiden vankeusvankien laitoksessa oloajan keskipituus oli noin 11 kuukautta, ja heistä liki 40 prosenttia suoritti rangaistustaan enintään kolme kuukautta. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 13-14.)

1.5.2017 Suomessa oli 2423 vankeusvankia, joista 2018 suoritti tuomiotaan suljetussa vankilassa. Tuossa poikkileikkausaineistossa vankeusvankien yleisimmät päärikokset olivat henkirikos (21 %), huumausainerikos (20,5 %) ja pahoinpitely (16,7 %). Ensikertalaisia oli miltei 38 prosenttia, ja yli kymmenen kertaa vankilassa olleita puolestaan 11,5 prosenttia. Yleisin ennakoitu laitoksessa oloaika oli 1-2 vuotta (27,2 %), ja yli 8 vuoden laitosaikaa ennakoitiin vain noin 10 prosentille. Suurimman ikäryhmän muodostivat 30-39-vuotiaat, joita oli vankeusvangeista liki 35 prosenttia. Elinkautista tuomiota suoritti yhteensä 200 henkilöä. Vankeusvankien joukossa oli 164 naista. Elinkautisvangeista naisia oli 15. (Rikosseuraamuslaitos 2017, 5, 9-10, 13-14.)

2.2. TUTKIMUKSIA VANGEISTA JA VANKEUSOLOISTA

Suomalaisvankien terveydentilaa kartoittavista tieteellisistä tutkimuksista vastaavan Matti Joukamaan (2010) mukaan ”[v]angit muodostavat väestöstä pienen erillisryhmän, joka poikkeaa monin tavoin muusta ns. vapaan yhteiskunnan väestöstä. Vankeja voidaan pitää marginaalisena huono-osaisten ihmisten ryhmänä, jonka koulutustausta, sosiaalinen asema ja ammatillinen ura on selvästi huonompi kuin muulla väestöllä.” Vankiväestöstä puhuttaessa tulisi kuitenkin muistaa, että myös eri vankiryhmien välillä on sosiodemografisia eroja. (Ibid., 14.) Viimeisimmän vankien terveystutkimuksen mukaan ansiotyössä oli ennen vankilaan joutumista ollut vain noin 20 prosenttia miesvangeista ja 12 prosenttia naisvangeista. Tutkituista yli 20 prosenttia oli ollut alle 15-vuotiaana sijoitettuna lapsuudenkotinsa ulkopuolelle. Parisuhteessa elävien osuus oli vankien keskuudessa huomattavasti vähäisempi kuin aikuisväestössä yleensä. Päihderiippuvuus oli jossain elämänvaiheessa diagnosoitu yli 80 prosentilla vastaajista. Mielenterveyden häiriöitä taas oli jossain elämän vaiheessa esiintynyt yli 90 prosentilla tutkituista. (Ibid., 26, 48, 63, 72.)

Rikosseuraamuslaitos julkaisi vankeuden laatua arvioivan tutkimuksen vuonna 2012. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka laitoksen arvot toteutuvat vankeuden täytäntöönpanossa. Näitä arvoja ovat oikeudenmukaisuus, ihmisarvon kunnioittaminen, turvallisuus sekä usko ihmisen kykyyn muuttua. (Linderborg et al. 2012, 12). Tutkimus suoritettiin neljässä vankilassa, ja siihen osallistui kyselylomakkeella yhteensä 264 vankia ja 208 henkilökunnan edustajaa. Lisäksi 15 vankia ja 16 henkilökunnan edustajaa haastateltiin. (Ibid., 26-27.)

Tutkimuksen mukaan vangit pitivät vankeuden laatua tyydyttävänä. Erityisen tyytyväisiä oltiin vankiloiden turvallisuuteen ja päiväjärjestykseen. Laitoksen sääntöjä ja ohjeita pidettiin pääasiassa selkeinä, ja ohjelmatoimintaan osallistumisella koettiin olleen myönteisiä vaikutuksia. Suurin osa vangeista kertoi, että heillä on mahdollisuus pitää asuintilansa viihtyisänä. Joissakin laitoksissa vastaajat kuitenkin ilmoittivat, ettei henkilökunnan käytös ole oikeudenmukaista ja johdonmukaista. Eniten huonoa palautetta annettiin vankiloiden valvontahenkilöstöä koskien, kun kuntoutushenkilöstö puolestaan näyttäytyi aineistossa varsin myönteisessä valossa: valvontahenkilöstöä pidettiin lähinnä kurin ja järjestyksen vaalijoina, mutta kuntoutushenkilöstön kerrottiin kohtaavan vangit ennen muuta ihmisinä. Sama vastakkainasettelu ilmeni myös vankiloiden henkilökunnan vastauksista. Suljettujen vankiloiden ilmapiiriä luonnehdittiin haastatteluissa jännitteiseksi ja stressaavaksi. Vankila-arjen kohokohtina pidettiin esimerkiksi

kirjastossa ja kanttiinissa käyntiä. (Ibid., 137-144.)

Helsingin yliopiston yhteydessä toimiva Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti suoritti vuonna 2014 vankeusvangeille suunnatun kyselytutkimuksen, jonka tarkoituksena oli selvittää vuonna 2006 voimaan tulleen vankeuslain uudistuksen toimivuutta. Lakiuudistuksen pyrkimyksenä oli muun muassa yhdenmukaistaa vankiloiden käytäntöjä ja kohentaa vankien oikeusturvaa esimerkiksi vankilaviranomaisten harkinnanvaraista päätäntävaltaa kaventamalla (Liimatainen & Rantala 2016, 4). Kysely suoritettiin 14 vankilassa, ja se oli kohdistettu kaikille tutkimusajankohtana laitokseen sijoitetuille vankeusvangeille. Vastauksia saatiin 522, jolloin vastausprosentti oli 53. Laitoskohtaisissa vastausprosentteissa oli kuitenkin huomattavia eroja: ne vaihtelivat 8 prosentista jopa 82 prosenttiin. (Liimatainen et al. 2015, 3, 6-7.)

Kyselyyn vastanneista suurin osa koki tiedon saamisen vankilassa helpoksi. Oikeusturvaa koskevat tutkimustulokset olivat kuitenkin monilta osin huolestuttavia: vastaajista noin 40 prosenttia uskoi, ettei vankilan henkilökunta noudata heitä koskevia lakeja ja määräyksiä, ja ettei vankeja koskeva päätöksenteko ole johdonmukaista. Epäluottamusta henkilökuntaa kohtaan esiintyi etenkin suljettujen vankiloiden vankeusvankien keskuudessa. Heistä suuri osa koki, ettei ollut tullut kuulluksi päätöksentekotilanteissa. Noin neljäsosa vastaajista olikin tehnyt kantelun tai hakenut muutosta itseään koskevaan päätökseen, vaikkakin valtaosa vastaajista arveli, että kyseisiin oikeusturvakeinoihin ryhtymisestä voisi koitua heille kielteisiä seurauksia. Kuitenkin vain alle puolet vastaajista kertoi tietävänsä, kuinka muutoksenhaku tai kantelu tehdään. Vaikka tutkimuksella ei ollut mahdollisuutta selvittää vankien näkemysten todenvastaavuutta, tulokset antavat viitteitä siitä, että vankiloiden käytännöissä on eroja. Kautta linjan myönteisimmät vastaukset saatiin tietyistä avolaitoksista, ja kielteisimmät puolestaan tietyistä suljetuista laitoksista. Silti myös saman laitostyyppin sisällä esiintyi paikoin suuriakin eroja. (Liimatainen et al. 2015, 36-39, Liimatainen & Rantala 2016, 34.)

Vuonna 2006 voimaan tullut vankeuslaki kohensi huomattavasti vankien mahdollisuutta muutoksenhakuun. Oikeuksien olemassaolo ei kuitenkaan automaattisesti takaa sitä, että ne toteutuvat myös käytännössä. Leena Mäkipää (2015) on tutkinut, kuinka vangit käyttävät jälkikäteisiä oikeusturvakeinojaan, eli muutoksenhaku- ja kantelu-oikeutta. Selvityksen mukaan muutosta hakeneet vangit eivät juurikaan poikenneet taustatiedoiltaan keskimääräisestä vankeusvankipopulaatiosta. Ensikertalaisten osuus oli kuitenkin muutosta hakeneiden joukossa hieman pienempi, ja pitkää tuomiota suorittavien puolestaan suurempi, kuin kaikkien

vankeusvankien keskuudessa. Syynä tähän voi olla esimerkiksi pidempituomioisten ja jo aikaisemmin vangittuna olleiden vankien parempi tietämys omista oikeuksistaan. Lisäksi pitkää tuomiota suorittavien vankien kohdalle osuu todennäköisemmin tilanteita, joissa muutoksen hakeminen on tarpeen. Toisaalta lyhyttä tuomiota istuvat vangit eivät välttämättä koe muutoksenhakua mielekkäänä, jos ratkaisun saaminen tapahtuu vasta vankilasta vapautumisen jälkeen. Yleisimpiä muutoksenhaun syitä olivat kurinpitovangit ja laitossijoittelua koskevat oikaisuvaatimukset. Oikeusasiamiehelle tehdyt kantelut puolestaan liittyivät useimmiten terveydenhoitoon ja poistumislupiin. Vankien vaatimukset menestyivät kaiken kaikkiaan varsin huonosti: oikaisuvaatimuksista hyväksyttiin kokonaan tai osittain vain 14 prosenttia, ja oikeusasiamiehen arvosteluun johti vain yksi neljäsosa tapauksista. (Ibid., 55-56, 74-77.) Eduskunnan oikeusasiamiehen vuoden 2015 vuosikertomuksen mukaan rikosseuraamusalaa koskevat kantelut ovat yksi suurimmista oikeusasiamiehen käsittelyyn tulevista asiaryhmistä. Kyseistä alaa koskevia kanteluja tehtiin vuonna 2015 yhteensä 447 kappaletta, joista peräti 185 kohdistui Riihimäen vankilaan. Rikosseuraamusalaa koskevien kanteluiden toimenpideprosentin (28 %) kerrotaan olevan ”vakiintuneesti korkea ja selvästi kanslian keskiarvon yläpuolella”. (Eduskunnan oikeusasiamies 2016, 183.)

Rikosseuraamusalan työntekijöille suunnatussa kyselytutkimuksessa vankiloiden henkilökuntaan kuuluvista vastaajista 60 prosenttia ilmoitti vastustavansa vankien muutoksenhakuoikeuden laajentamista. Vain 36 prosenttia vankilahenkilökunnasta piti hyvänä asiana sitä, että vangit hyödyntävän muutoksenhakuoikeuttaan. Suhtautuminen eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisuihin oli kriittistä etenkin suljettujen laitosten henkilökunnan keskuudessa. Jotkut vastaajista epäilivät muutoksenhaun johtuvan toisinaan vangin tyytymättömyydestä päätöksentekoprosessia kohtaan: aina ongelma ei ole varsinaisesti vankia koskevan päätöksen sisällössä vaan siinä, ettei vanki ole kokenut tullessa tilanteessa kuulluksi. (Liimatainen et al. 2014, 6-9.)

3. RIKOKSEEN SYYLLISTYNEIDEN POLIITTINEN OSALLISTUMINEN

Tämä kappale käsittelee rikokseen syyllistyneiden henkilöiden poliittista osallistumista. Ensimmäisessä alaluvussa esitetään perusteluja äänioikeuden epäämiseksi rikokseen syyllistyneiltä, minkä jälkeen taas argumentoidaan heidän äänioikeutensa puolesta. Viimeinen alaluku puolestaan luo katsauksen aikaisempiin tutkimuksiin, joilla on selvitetty rikokseen syyllistyneiden henkilöiden poliittista osallistumista ja siihen liittyviä asenteita.

3.1. SYITÄ ÄÄNIOIKEUDEN EPÄÄMISEEN

Rikokseen syyllistyneiden henkilöiden poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä keskustelussa äänioikeuden epäämistä perustellaan usein yhteiskuntasopimukseen vedoten: mikäli henkilö rikkoo yhteiskunnan sääntöjä, hänet voidaan tämän ajattelutavan mukaan varsin oikeutetusti eristää yhteiskunnasta. Näkemystä on kuitenkin kritisoitu, sillä sen on katsottu kohdistavan kansalaisiin kohtuuttoman tiukkoja odotuksia – kukapa meistä ei olisi joskus rikkonut jotakin lakia joko tietoisesti tai huomaamattaan. Esimerkiksi Rousseau ja Locken esittämät ajatukset on siis otettu liiankin tosissaan: he eivät suinkaan kannattaneet jok'ikisen rikokseen syyllistyneen henkilön erottamista yhteiskunnasta, vaan eristäminen nähtiin perusteltuna vain tiettyjä lakeja rikottaessa. Yhteiskuntasopimusta ei siis voida pitää riittävänä perusteena sille, että äänioikeus evätään kaikilta rikollisilta. (López-Guerra 2014, 110, Uggen et al. 2005, 309.)

Toisinaan rikokseen syyllistymistä saatetaan pitää merkkinä siitä, ettei henkilö ole kykenevä äänestämään. Tämän ajattelutavan mukaan rikollisuus rinnastuu siis älylliseen kapasiteettiin, jota myöskin usein pidetään äänestyskyvyn mittarina. Pohjimmiltaan kyse on siitä, että rikollistaustaisten henkilöiden pelätään äänestävän epäsuotuisalla tavalla. Vaikka esimerkiksi huumausainerikoksiin syyllistyneet todennäköisesti suosisivatkin päihteisiin suopeammin suhtautuvia poliitikkoja, tutkimukset eivät kuitenkaan tue olettamaa, jonka mukaan rikoksiin syyllistyneet pyrkisivät äänestyskäyttäytymisellään edesauttamaan rikollista elämäntapaa. Siihen on kaksi syytä: Ensinnäkin rikolliset voivat itsekin joutua rikoksen uhriksi³, joten toimivan

---

3 Esimerkiksi oikeusministeriön selvityksen (Smolej 2013, 11) mukaan rikosten tekeminen ja uhriksi joutuminen korreloivat voimakkaasti.

oikeuslaitoksen alasajo ei olisi heidänkään etujensa mukaista. Toiseksi politiikan kentältä lienee pääsääntöisesti hankalaa löytää sellaista edustajaa, joka kannattaa avoimesti rikollista toimintaa. Näin ollen voidaan pitää varsin epätodennäköisenä, että poliittinen päätöksenteko turmeltuisi juuri rikollisten äänen vuoksi. Ja mikäli jotkut poliitikot olisivatkin asenteeltaan avoimen lainvastaisia, olisi heidän ehdokkuutensa kieltäminen oikeudenmukaisempaa kuin äänioikeuden epääminen kokonaiselta vankipopulaatiolta. Äänioikeuden epäämistä on perusteltu myös sillä, että rikollisten äänioikeus loukkaisi muita äänioikeutettuja. Tätä katsantokantaa edusti muun muassa filosofian klassikkoajattelijoihin lukeutuva John Stuart Mill. (López-Guerra 2014, 112-114, Uggen et al. 2005, 312-313.)

Lisäksi on esitetty, että äänioikeuden menettäminen on osa rikoksesta seuraavaa rangaistusta. Tyypillisesti vankeusrangaistuksen tarkoituksena pidetään joko vaarallisen henkilön eristämistä yhteiskunnasta, rikollisen kuntouttamista tai ennaltaehkäisevää pelotevaikutusta. Joidenkin mielestä vankeuden tarkoituksena taas on retribuutio eli eräänlainen kostaminen: rikos tulee sovittaa rangaistuksella, joka on sopiva suhteessa rikolliseen tekoon. Ei ole kuitenkaan olemassa tutkittua näyttöä siitä, että äänioikeuden menettäminen edesauttaisi kolmen ensiksi mainitun tavoitteen toteutumista. Myös retribuition osalta tilannetta voidaan pitää kyseenalaisena: äänioikeuden menettäminen voisi kenties olla sopiva rangaistus joidenkin vaalirikosten kohdalla, mutta kaikkia rikollisia koskevaa äänioikeuden menetystä ei voitane pitää oikeutettuna edes retribuition nojalla. Vaikka henkilö olisikin rikkonut jotakin lakia, hänellä tulisi silti olla mahdollisuus osallistua lainsäätäjien valintaan. (López-Guerra 2014, 115-116, Uggen et al. 2005, 310-312.)

Tutkimuksia niin sanotun tavallisen kansan suhtautumisesta rikollistaustaisten henkilöiden äänioikeuteen on tehty lähinnä Yhdysvalloissa. Näissä selvityksissä tyypillisesti noin kolmannes kansalaisista on kannattanut äänioikeuden epäämistä vankeusaikana, mutta ehdolliseen vankeuteen tuomittujen ja koevapauteen päässeiden kohdalla rajoitteet ovat saaneet huomattavasti vähemmän kannatusta. Lisäksi on havaittu, että halukkuus äänioikeuden epäämiseen on riippuvainen rikostyyppistä: esimerkiksi seksuaalirikollisten kohdalla vastaajien asenteet ovat verrattain jyrkkiä. (Dhami & Cruise 2013, 214, Uggen et al. 2005, 319.)

3.2. ÄÄNIOIKEUTTA PUOLTAVAT NÄKÖKULMAT

Äänioikeuden menettäminen voidaan mieltää eräänlaiseksi ”näkymättömäksi” rangaistukseksi, jonka rikokseen syyllistynyt henkilö saa varsinaisen tuomionsa lisäksi. Käytännössä äänioikeuden menetys voi tapahtua joko tietoisien ulossulkemisen vuoksi tai siksi, ettei vangeille järjestetä mahdollisuutta laitoksessa äänestämiseen. Lopputulosta voidaan kuitenkin pitää kummassakin tapauksessa kohtuuttomana. (Dhami & Cruise 2013, 12.)

Eräiden näkemysten mukaan vangin ja kansalaisen kategoriat ovat ristiriitaisessa tai jopa dikotomisessa asemassa keskenään: vaikka vankeusrangaistuksen tavoitteena olisikin koulia vangeista yhteiskuntakelpoisia kansalaisia, heiltä poistetaan rangaistuksen myötä sellaisia oikeuksia, joista muut kansalaiset saavat nauttia. Äänioikeuden epääminen lienee tästä äärimmäisin esimerkki. Vankien äänioikeutta puoltavat tahot ovatkin perustelleet kantaansa sillä, että äänestämisen mahdollistaminen auttaisi rikokseen syyllistyneitä henkilöitä näkemään itsensä vastuullisina kansalaisina, joilla on edellytykset rikoksettomaan elämään. Vankien poliittisten oikeuksien takaaminen olisi siis omiaan edesauttamaan heidän integroitumistaan yhteiskuntaan. (Turner 2012, 321-324, Uggen et al. 2004, 258-263.) Kuulluksi tulemisen kokemus on myös yhteydessä siihen, kuinka oikeudenmukaisena vangit pitävät samaansa kohtelua rangaistusaikana (Tyler 2010). Lisäksi tulee huomioida, ettei äänioikeuden menetys ole ainoastaan yksilöä itseään koskettava menetys: koska vankipopulaatio on monissa maissa epäsuhtainen muuhun väestöön nähden – esimerkiksi tietyt etniset vähemmistöt saattavat olla yliedustettuina vankiloissa – äänioikeuden epääminen voi pahimmillaan johtaa joidenkin väestöryhmien poliittisten osallistumismahdollisuuksien heikkenemiseen. (Uggen et al. 2005, 313-314.)

3.3. POLIITTINEN OSALLISTUMINEN AIEMMAN TUTKIMUKSEN VALOSSA

Irlantilaisvangit saivat mahdollisuuden postiäänestykseen vuonna 2007. Äänestäminen ei ollut aikaisemminkaan varsinaisesti kielletty, mutta käytännössä siihen ei ollut mahdollisuutta vankeusaikana. 3202 äänioikeutetusta vangista kuitenkin vain noin 10 prosenttia äänesti vuoden 2007 parlamenttivaaleissa, kun kansallinen äänestysprosentti oli 67. Irlannissa vankeusrangaistukset ovat useimmiten lyhyitä: enemmistö niistä kestää alle kuusi kuukautta. Vuonna 2007 äänestäjäksi rekisteröityminen oli yleisempää niissä rangaistuslaitoksissa, joissa suoritettiin pääasiassa pitkiä tuomioita. (Behan & O'Donnell 2008, 328-329.)

Kriminologi Cormac Behan (2012) selvitti irlantilaisvankien kokemuksia äänestämisestä ja heidän suhtautumistaan politiikkaan tutkimuksella, joka koostui kolmeen vankilaan tehdystä kyselystä ja viidenkymmenen miesvankin haastatteluista. Aineisto kerättiin vuoden 2007 vaalien jälkeen. Behan havaitsi kahdenlaisia syitä vankien äänestämättömyydelle: hänen mukaansa äänestämisestä pidättäytyttiin sekä olosuhteiden vuoksi että vapaaehtoisesti. Vankilaolosuhteet saattoivat vaikuttaa äänestyshalukkuuteen esimerkiksi silloin, kun laitoksessa ei edesautettu poliittista osallistumista. Lisäksi jotkut vangit eivät tahtoneet käyttää vankilan osoitetta kotiosoitteenaan rekisteröityessään äänestäjiksi. Vapaaehtoisen äänestämättömyyteen saattoi puolestaan olla syynä apatia, yhteiskunnasta vieraantuminen tai kielteiset mielipiteet poliitikkoihin ja omiin vaikutusmahdollisuuksiin liittyen. Etenkin monet pitkäaikaisvangit tuntuivat pitävän poliittista osallistumista hyödyttömänä. (Ibid., 21-24.) Vuoden 2011 vaaleihin osallistui Irlannissa enää vain neljä prosenttia vangeista (Dhami & Cruise 2013, 215).

Toisin kuin Irlannissa, Englannissa vankeusrangaistus johtaa äänioikeuden menettämiseen. Vuoteen 2010 mennessä yli 2500 brittivankia olikin tehnyt kanteen äänioikeutensa rajoittamisesta. Psykologit Mandeep Dhami ja Paula Cruise (2013) selvittivät brittivankien asenteita äänestämistä ja äänioikeuden rajaamista kohtaan. Lisäksi he tarkastelivat, mitkä tekijät selittävät vankien äänestyshalukkuutta ja -haluttomuutta. Tutkimuksen aineisto koostui 128 miesvangille ja noin sadalle satunnaisesti valitulle kansalaiselle tehdystä lomakekyselystä. Tutkijat huomasivat, että vangit pitivät äänestämistä vähemmän tärkeänä kuin muut vastaajat. Vangeista liki 79 prosenttia ilmoitti olevansa halukas äänestämään, mikäli se olisi vankeusaikana mahdollista. Kuitenkin vain noin 38 prosenttia vangeista oli äänestänyt aikaisemmin. Äänestämisestä kiinnostuneista vangeista miltei 40 prosenttia äänestäisi työväenpuoluetta. Konservatiiveja puolestaan kannatti noin 20

prosenttia ja liberaalidemokraatteja reilut 10 prosenttia. Vangeista lähes 70 prosenttia uskoi, että heidän äänellään olisi vaaleissa merkitystä, ja 90 prosenttia katsoi poliitikkojen jättävän vankipopulaation huomiotta päätöksenteossa siksi, ettei heillä ole äänioikeutta. Vastaavasti yli 90 prosenttia vangeista sanoi, että äänioikeuden saadessaan vangit pyrkisivät vaikuttamaan vankiloiden olosuhteisiin äänestämällä. Tutkijat käyttivät logistista regressioanalyysiä ennakoidakseen vankien äänestyskäyttäytymistä. Analyysissä huomioitiin aikaisempi äänestäminen, äänestämisen koettu merkittävyys, poliittisiin puolueisiin samastuminen sekä usko siitä, että äänestämällä voi vaikuttaa vaalien lopputulokseen. Näistä osatekijöistä viimeksi mainittu osoittautui lopulta kaikkein merkittävimmäksi syyksi äänestämislle. (Ibid., 215, 217, 220.) Tuloksia tulkittaessa tulee kuitenkin muistaa, että tutkimuksen otoskoko on valitettavan pieni, sillä Britanniassa on kaikkiaan yli 85 000 vankia (Allen & Watson 2017, 3).

Sosiologit Jeff Manza ja Christopher Uggen (2006) selvittivät rikokseen syyllistyneiden poliittista aktiivisuutta ja asenteita hyödyntämällä Yhdysvalloissa Minnesotan alueella tehtyä kyselytutkimusta, joka sisälsi tietoa vastaajien rikoshistoriasta ja poliittisesta osallistumisesta. Analyysissään he erottelivat toisistaan vastaajat, jotka olivat olleet joskus pidätettyinä tai vangittuina. Näitä kahta ryhmää verrattiin vastaajiin, joita ei oltu koskaan pidätetty tai vangittu. Vuonna 1996 äänestäneistä vastaajista hieman alle 5 prosenttia oli ollut vangittuna 2000-luvulle tultaessa, kun äänestämättömien keskuudessa vastaava lukema oli noin 12 prosenttia. Vuonna 1996 äänestäneistä vastaajista vain 12 prosenttia oli ollut pidätettynä ennen kyseistä vuotta, kun äänestämättömien kohdalla luku oli lähes 27 prosenttia. Pidätetyksi tai vangituksi joutuminen oli siis vähemmän todennäköistä äänestäneiden vastaajien keskuudessa. Vaikka tutkijat epäilivät poliittisen osallistumisen ja rikoksettoman elämäntavan olevan kausaalissa suhteessa keskenään, sitä ei voitu näyttää toteen pelkästään yksittäisen kyselytutkimuksen valossa. (Ibid., 114-117, 131-135.)

Täydentääkseen kyselytutkimuksen tilastollista aineistoa Manza ja Uggen suorittivat Minnesotassa myös 33 puolistrukturoitua haastattelua. Haastateltavien joukossa oli ehdolliseen ja ehdottomaan vankeuteen tuomittuja sekä ehdonalaiseen vapauteen päästettyjä henkilöitä. Haastatteluilla kartoitettiin rikokseen syyllistyneiden näkemyksiä politiikasta ja päätöksenteosta. Haastateltujen henkilöiden keskuudessa vallitsi syvä epäluottamus poliitikkoja kohtaan, sillä heidän uskottiin lähteneen mukaan politiikkaan ainoastaan taloudellisen hyödyn vuoksi. Puoluepolitiikka oli tutkimukseen osallistujille jokseenkin vierasta, ja heidän elinpiirissään poliittinen keskustelu keskittyi lähinnä yksittäisiin asiakysymyksiin. Puheenaiheet liittyivät useimmiten sosiaalipoliittisiin

teemoihin kuten toimeentuloon, terveydenhuoltoon ja koulutukseen, minkä lisäksi myös rikoslaki puhututti. 33 haastatellusta 22 kertoi äänestäneensä jossain elämänsä vaiheessa. Useat kertoivat kiinnostuneensa politiikasta vasta tuomionsa myötä. (Ibid., 137-159.)

Politiikan tutkija Traci Burch (2011) tarkasteli ex-vankien äänestyskäyttäytymistä vuoden 2008 presidentinvaaleissa Yhdysvaltojen viidessä eri osavaltiossa. Kyseisten vaalien äänimäärä nousi edellisistä vaaleista viidellä miljoonalla, mistä valtaosa oli etnisten vähemmistöjen ääniä. Burch vertasi ex-vankien vuoden 2008 äänestysaktiivisuutta vuosien 2000 ja 2004 aktiivisuuteen. Lisäksi hän tarkasteli sellaisten henkilöiden äänestyskäyttäytymistä, jotka saivat ensimmäisen vankeusrangaistuksensa vasta vuoden 2008 vaalien jälkeen. Vaikka vuoden 2008 vaalit saivatkin innostettua vaaliurnille suuren joukon uusia äänestäjiä, ex-vankien keskuudessa äänestysaktiivisuuden kasvu jäi ennakoitua matalammaksi. Heistä vain noin 20 prosenttia äänesti vuoden 2008 presidentinvaaleissa. Vaikka ex-vankien äänestysaktiivisuus olikin noussut aikaisempiin vuosiin verrattuna, heidän äänestysprosenttinsa ei yltänyt samalle tasolle muiden, samankaltaisista sosioekonomisista lähtökohdista tulevien kanssa. Poliittisen osallistumisen matalan tason ei kuitenkaan voida kyseisen tutkimuksen valossa katsoa aiheutuneen yksinomaan vankeusrangaistuksesta, sillä äänestäminen oli yhtä vähäistä myös niiden henkilöiden keskuudessa, jotka saivat ensimmäisen tuomionsa vasta vaalien toimittamisen jälkeen. Burch havaitsi aikaisemmista tutkimuksista poiketen myös, ettei demokraattinen puolue olekaan suosituin kaikkien ex-vankien keskuudessa: valkoisista sitä kannatti vain noin 35 prosenttia, kun taas mustien ex-vankien keskuudessa kannatus nousi paikoin jopa yli 80 prosenttiin. (Ibid., 700-702.)

Yhdysvaltojen Pohjois-Carolinassa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että rikosseuraamuksilla saattaa olla yhteys kokonaisten yhteisöjen poliittiseen osallistumiseen. Tutkimuksessa tarkasteltiin 5000 asuinalueen äänestysaktiivisuutta suhteessa vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten alueelliseen esiintyvyyteen. Asuinalueilla, joilla rikoksesta tuomittuja asui eniten, äänestämättä jättäminen oli arviolta 50 prosenttia todennäköisempää kuin sellaisilla alueilla, joilla ei asunut rikosseuraamusta suorittavia henkilöitä. Myös muuhun kansalaisvaikuttamiseen kuten vetoomuksiin ja mielenosoituksiin osallistumattomuus oli 38 prosenttia todennäköisempää niillä asuinalueilla, joilla rikosseuraamuksia esiintyi eniten. Rekisteriaineistojen käsittelyssä hyödynnettiin aluekohtaista osallistumista ennakoivaa usean muuttujan regressioanalyysia, jossa muiden äänestyskäyttäytymiseen ja poliittiseen osallistumiseen vaikuttavien muuttujien vaikutus oli vakioitu. Lisäksi yksilökohtaista äänestyskäyttäytymistä tarkasteltiin logistisen regressioanalyysin avulla. Kummallakin menetelmällä saadut löydökset olivat keskenään yhdenmukaisia. (Burch 2014,

185-186, 195-196.)

Kriminologi Bryan Lee Miller ja historiantutkija Joseph F Spillane (2012) haastattelivat 54 ex-vankia Floridassa, missä äänioikeuden epääminen jatkuu myös tuomion päättymisen jälkeen. Tutkimuksella haluttiin selvittää, kuinka äänioikeuden menettäminen oli vaikuttanut yhteiskuntaan integroitumiseen. Haastatellut jaettiin neljään ryhmään sen mukaan, kuinka merkittävänä he pitivät äänioikeutta rikoksettoman elämän kannalta: Kahdeksan ex-vankia koki, että poliittisen osallistumisen rooli rikoksettomassa elämässä on merkittävä. Vastaavasti 14 vastaajan mielestä asioiden välillä oli jonkinasteinen yhteys, mutta äänestäminen ei ollut heille itselleen erityisen tärkeää. 20 vastaajaa taas piti äänestämistä erittäin tärkeänä, mutta sillä ei koettu kuitenkaan olevan vaikutusta rikoksettoman elämän kannalta. Viimeisen ryhmän muodostivat 12 ex-vankia, joiden mukaan äänestäminen oli merkityksetöntä sekä heille henkilökohtaisesti että myös rikoksettomuuden kannalta. Tutkijat epäilevät, että kansalaisoikeuksien väheksyntä ex-vankien keskuudessa voisi selittyä osittain sillä, että kyseessä on eräänlainen selviytymisstrategia: etenkin etnisiin vähemmistöihin kuuluvat vastaajat tuntuivat väheksyvän rakenteellisen syrjinnän ja rasismien merkitystä. Myös erilaisten kuntouttavien ohjelmien puheenparsi toistui ex-vankien haastatteluissa. Varsinkin AA:n ja NA:n päihdekuntoutuksen läpikäyneet henkilöt korostivat haastatteluissa yksilön omaa vastuuta, eikä ympäröivän yhteiskunnan vaikutuksille annettu juurikaan painoarvoa. (Ibid., 410, 414, 422-424.)

4. SUOMALAISTEN ÄÄNESTYSKÄYTTÄYTYMINEN

Tässä kappaleessa referoidaan lyhyesti vuoden 2015 eduskuntavaalien tulokset ja esitellään yleisimpiä äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä.

4.1. VUODEN 2015 EDUSKUNTAVAALIT

Vuoden 2015 eduskuntavaalit käytiin 19.4. Ennakkoäänestys järjestettiin 8.-14.4. Vaaleilla valittiin eduskunta vaalikaudelle 2015-2019. Kansallinen äänestysprosentti oli 70,1. Puolueiden saamien äänten prosenttiosuudet on ilmoitettu oheisessa taulukossa (Grönlund 2016, 60).

Taulukko 4: Puoluekannatus vuoden 2015 vaaleissa

Puolue	Ääniosuus vuoden 2015 eduskuntavaaleissa (%)
Keskusta	21,1
Kokoomus	18,2
Perussuomalaiset	17,7
SDP	16,5
Vihreät	8,5
Vasemmistoliitto	7,1
RKP	4,9
Kristillisdemokraatit	3,5
Muut	2,5

Edellisiin ”jytkyvaaleihin” verrattuna vuoden 2015 eduskuntavaalit olivat varsin tavanomaiset. Huomionarvoisena voidaan kuitenkin pitää sitä, että perinteisten vasemmistopuolueiden kannatus laski Suomen parlamentaarisen historian alhaisimmalle tasolle. Vaaleissa parhaiten menestyneet puolueet Keskusta, Kokoomus ja Perussuomalaiset muodostivat keskenään niin kutsutun perusporvarihallituksen. (Ibid., 73-74.)

4.2. ÄÄNESTYSKÄYTTÄYTYMISEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Äänestämässä käynnin on todettu olevan yhteydessä yksilön hyvinvointiin: mitä turvatumpi yksilön yhteiskunnallinen asema on, sitä todennäköisemmin hän käyttää äänioikeuttaan. Äänestäminen edellyttää yksilöltä lukuisia resursseja, jotka jakautuvat epätasaisesti kansalaisten kesken. Tällaisia resursseja ovat esimerkiksi aika, terveys sekä vaikuttamiseen tarvittavat taidot. Resurssit eivät kuitenkaan yksin riitä, vaan ne edellyttävät rinnalleen myös motivaatiota. Motivaatio puolestaan voi syntyä lukuisten seikkojen kuten puoluesamastumisen tai politiikkaa kohtaan koetun kiinnostuksen myötä. Jotta yksilön resurssit ja motivaatio johtaisivat lopulta aktiiviseen äänestyskäyttäytymiseen, tulisi äänestämisen olla käytännössä mahdollisimman vaivatonta. Äänestämistä edesauttaa myös sen koettu mielekkyys sekä poliittisen osallistumisen mieltäminen normatiiviseksi toiminnaksi. (Wass & Borg 2016, 177-178.)

Äänestämisen syitä jäsentelevän suppilomallin mukaan äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavat seikat voidaan sijoittaa eri kerroksiin sen perusteella, kuinka merkittävässä roolissa ne ovat yksilön äänestyspäätöksen kannalta. Yksilön päätöksenteon kannalta etäisin taso on poliittinen järjestelmä. Tätä tasoa tarkasteltaessa merkityksellistä on esimerkiksi se, kuinka monta puoluetta järjestelmässä on. Seuraavassa kerroksessa ovat yksilön ominaisuuksiin liittyvät tekijät kuten käytettävissä olevat resurssit ja motivaatio. Suomalaisissa tutkimuksissa on havaittu, että äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavia resursseja ovat vanhempien koulutus, heidän äänestämässä käyntinsä sekä vanhempien välittämä viesti äänestämisen tärkeydestä. Myös sosioekonominen asema, terveydentila ja sen vaikutus sosiaalisiin verkostoihin voivat selittää yksilön äänestysaktiivisuutta. Motivaatioon vaikuttavat muun muassa sosiaalinen luottamus⁴, tyytyväisyys demokratian toimivuuteen sekä yksilön usko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Suppilomallin merkityksellisimmän kerroksen puolestaan muodostavat helppous, vaikuttavuus ja velvollisuudentunto. Helppoudella tarkoitetaan sitä, että äänestämisen tulisi olla käytännössä mahdollisimman yksinkertaista ja veloituksetonta. Vaikuttavuudella taas tarkoitetaan äänestäjän äänestämisestä saamaa hyötyä. Myös äänestämisen kokeminen kansallisvelvollisuudeksi lisää äänestämisen todennäköisyyttä. (Wass & Borg 2016, 179-181.)

---

4 Korkean sosiaalisen luottamuksen on tyypillisesti ajateltu ilmenevän poliittisen osallistumisen korkeana tasona. Bäck ja Christensen (2016) ovat kuitenkin havainneet, että sosiaalisen luottamuksen suhde äänestämiseen saattaa olla oletettua monimutkaisempi, sillä kansallinen äänestysprosentti on varsin korkea myös joissakin matalan sosiaalisen luottamuksen maissa.

Vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimuksessa suomalaisten äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavia seikkoja selvitettiin esimerkiksi sähköisen äänioikeusrekisterin ja Tilastokeskuksen rekisteritietojen yhdistelmän avulla. Aineisto sisältää yli miljoonan henkilön tiedot. Tutkimuksessa äänestysaktiivisuuden havaittiin nousevan tasaisesti iän karttumisen myötä, kunnes se kääntyy laskuun 70 ikävuoden jälkeen. Koulutustason vaikutus äänestämiseen on varsin merkittävä, sillä vuoden 2015 eduskuntavaaleissa korkeakoulututkinnon suorittaneiden äänestysprosentti oli pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneisiin nähden jopa 27 yksikköä korkeampi. Vastaavasti myös tulotason todettiin olevan yhteydessä äänestämiseen: eniten tienaavan neljänneksen todennäköisyys äänestää oli yli kymmenen prosenttiyksikköä suurempi kuin vähiten ansaitsevan neljänneksen. (Wass & Borg 2016, 182-185.) Aikaisemmissa tutkimuksissa on puolestaan pantu merkille, että politiikkaa kohtaan koettu kiinnostus on suoraan verrannollinen koulutustason kanssa: yliopistotutkinnon suorittaneista peräti 90 prosenttia on jossain määrin kiinnostuneita politiikasta (Borg et al. 2015, 64). Lapsuudenkodin vaikutusta tarkasteltaessa taas havaittiin, että ne äänioikeutetut 18–40-vuotiaat, joiden molemmat vanhemmat äänestivät vuoden 1999 eduskuntavaaleissa, äänestivät vuonna 2015 27 prosenttia todennäköisemmin kuin ne, joiden kumpikaan vanhempi ei äänestänyt. Lisäksi äänestämisen on huomattu olevan hieman todennäköisempää aviossa elävien keskuudessa verrattuna muihin siviilisäätymiin. (Wass & Borg 2016, 186-189.) Vuoden 2015 vaalien jälkeen tehdyssä kyselytutkimuksessa puolestaan havaittiin, että oman terveydentilansa huonoksi arvioineet vastaajat äänestivät huomattavasti vähemmän kuin itsensä täysin terveeksi kokevat (Mattila et al. 2016, 430).

5. TUTKIELMAN TOTEUTUS

Tässä kappaleessa määritellään tutkimuskysymykset, kuvaillaan tutkielman teon vaiheet ja kerrotaan käytetyistä analyysimenetelmistä. Kappaleessa sivutaan myös vankilatutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja luonnehditaan prosessin eri vaiheissa kohdattuja haasteita. Lopuksi esitellään aineiston taustamuuttajat.

5.1. TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkielma tarkastelee suljettuihin vankiloihin sijoitettujen vankeusvankien poliittista osallistumista vankeusaikana. Tutkielman tarkoituksena on luoda yleiskatsaus aiheeseen, jota ei ole Suomessa tiettävästi aikaisemmin tutkittu. Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaista vankien äänestyskäyttäytyminen on
2. Kuinka vangit suhtautuvat demokratiaan ja politiikkaan
3. Mitä ovat vankien mielestä poliittisen päätöksenteon prioriteetit
4. Kuinka vankeus on vaikuttanut edellä mainittuihin seikkoihin.

5.2. AINEISTON KERÄÄMINEN

Tutkielman taustoitus alkoi syksyllä 2016. Koska vaalit oli toimitettu edellisen kerran huhtikuussa 2015, valitsin kevään 2015 eduskuntavaalit tutkielman teemaksi. Näin ollen tutkielman kohderyhmään kuuluvat ainoastaan ne vangit, jotka olivat kyseisten vaalien toimittamisen aikaan vangittuina.

Pyrin hankkimaan tietoa ilmiöstä eri tavoin. Tiedustelin ensin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä, onko heillä tilastotietoa tai muuta aineistoa vankien äänestyskäyttäytymiseen liittyen. Laitoksen erikoistutkija kertoi, ettei heillä ole kaipaamaani tietoa aiheesta. Seuraavaksi tiedustelin vankien äänestysvilkkautta oikeusministeriön Demokratia-, kieli-

ja perusoikeusasioiden yksiköstä. Neuvottelevalta virkamieheltä saamani vastauksen mukaan laitoksessa äänestävien aktiivisuutta ei tilastoida erikseen, koska saatavilla ei ole tietoa siitä, ketkä äänioikeutetut ovat vaalien aikana laitoksissa. Minua neuvottiin olemaan yhteydessä kuntien keskusvaalilautakuntiin.

Otin sähköpostitse yhteyttä niiden kuntien keskusvaalilautakuntiin, joiden alueella suljetut vankilat sijaitsevat. Jätin ulkopuolelle Vantaan, Tuusulan ja Oulun, sillä näissä kunnissa sijaitsevilla laitoksissa on pääasiassa tutkintavankeja, jotka eivät kuulu tutkielman kohdejoukkoon. Kahdestatoista keskusvaalilautakunnasta viidellä ei ollut enää tallessa laitosäänestämässä käytettyjä asiakirjoja, ja kolmelta taholta en saanut vastausta.

Kahdestatoista keskusvaalilautakunnasta neljä toimitti minulle vankilassa äänestäneiden lukumäärät sekä päivämäärät, jolloin ennakoäänestys oli toimitettu. Tarkan äänestysprosentin laskeminen olisi edellyttänyt sen selvittämistä, kuinka paljon kussakin laitoksessa oli äänioikeutettuja vankeja eli täysi-ikäisiä Suomen kansalaisia kyseisenä ajankohtana. Päädyin arvioimaan vankien äänestysaktiivisuutta suuntaa antavasti Rikosseuraamuslaitoksen verkkosivuilla ilmoitettujen, laitospaikoittain keskivankilukujen perusteella. Tällä menetelmällä arvioituna vankien äänestysprosentti kaikissa neljässä suljetussa laitoksessa asettui 28 ja 36 prosentin välille. Äänestäneiden joukossa saattoi kuitenkin olla myös joitakin tutkinta- ja sakkovankeja, eikä pelkkiä vankeusvankeja, joista itse olen tutkielmassani kiinnostunut.

Alkuperäinen suunnitelmani oli tehdä kokonaistutkimus ja käyttää aineiston keräämiseen sähköistä kyselylomaketta. Ymmärrettävistä syistä kokonaistutkimusta ei ollut kuitenkaan mahdollista toteuttaa, sillä se olisi vienyt liiaksi vankilahenkilökunnan resursseja: suljetuissa laitoksissa vangeilla on mahdollisuus tietokoneen ja internetin käyttöön vain luvanvaraisesti, joten sadoille vangeille suunnatun kyselyn toteuttaminen verkossa olisi edellyttänyt henkilökunnalta lukuisia toimenpiteitä.

Sain tutkimusluvan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköltä helmikuun 2017 alussa, ja keräsin tutkielmani aineiston lomakekyselynä Helsingin, Turun, Riihimäen ja Sukevan vankiloissa 6.-19.3.2017. Vastausaikaa oli kaksi kokonaista viikkoa. Valitsin vankilat Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön avustuksella sen mukaan, että näissä neljässä laitoksessa oli eniten tutkielman kohderyhmän kuuluvia vankeja (45-65 hlö / laitos). Tällöin otoskooksi tuli noin 200 henkilöä, minkä katsoin riittäväksi. Olin tyytyväinen rajaukseen myös siitä syystä, että se kattaa

kaikki kolme rikosseuraamusaluetta.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö välitti tutkimusluvan edelleen kuhunkin vankilaan, minkä lisäksi olin itse yhteydessä vankiloihin puhelimitse ja sähköpostitse. Lähetin kyselylomakkeet, saatekirjeet ja suljettavat vastauskuoret kuhunkin laitokseen noin viikkoa ennen aineistonkeruun alkamista. Liitin mukaan myös vankilan henkilökunnalle suunnatut ohjeet (kts. liite). Vankiloiden yhdyshenkilöt jakoivat lomakkeet vangeille, joita puolestaan ohjeistettiin toimittamaan täytetyt vastauslomakkeet nimettömänä suljetussa palautuskuoressa vankilan henkilökunnalle. Vankiloita pyydettiin postittamaan suljetut vastauskuoret ennakkoon maksetussa paketissa takaisin tutkijalle.

Sain vankiloiden yhteyshenkilöiltä ennakkoon summittaisen arvion tutkielman kohderyhmään kuuluvien vankien lukumäärästä. Lähetin lomakkeita yhteensä 245 kappaletta, jotta yksikään potentiaalinen vastaaja ei jäisi ilman. Lomakkeista 205 jaettiin vankiloissa, ja niistä 82 palautui minulle täytettynä. Laitoskohtaiset vastausprosentit on esitetty oheisessa taulukossa.

Taulukko 5: Vankilakohtaiset vastausprosentit

Vankila	Lomakkeita jaettu	Lomakkeita palautettu	Vastaus-%
Helsinki	45	21	47
Turku	49	21	43
Riihimäki	65	19	29
Sukeva	46	21	46
Yhteensä	205	82	40

Taulukko 6: Perusjoukon kehitys ja otoskoko

Äänioikeutetut vankeusvangit suljetuissa laitoksissa 8.4.2015	Tutkimuksen kohdejoukkoon kuuluvat vangit suljetuissa laitoksissa 6.3.2017	Tutkimuksen otoskoko	Tutkimukseen osallistuneet vangit
1515	612	205	82

Tutkielman perusjoukkoon kuuluvat sellaiset äänioikeutetut vankeusvangit, jotka ovat olleet suljetussa laitoksessa viimeistään eduskuntavaalien ennakkoäänestyksen alkamisesta eli 8.4.2015 lähtien. Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa äänioikeutettuja olivat sellaiset Suomen kansalaiset, jotka saavuttivat täysi-ikäisyyden viimeistään varsinaisena vaalipäivänä 19.4.2015. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan äänioikeutettuja vankeusvankeja oli Suomen suljetuissa vankiloissa ennakkoäänestyksen alkaessa yhteensä 1515. Tutkielman aineistonkeruun alkaessa 6.3.2017 heistä oli suljetussa laitoksessa kuitenkin enää vain 612 eli 40 prosenttia. Neljään suljettuun laitokseen lähetetyillä kyselylomakkeilla tavoitettiin puolestaan noin 33 prosenttia kaikista tarkentuneeseen kohdejoukkoon kuuluvista vangeista (205/612).

5.3. ANALYYSIMENETELMÄT

Aineiston keräämiseen käytetyssä kyselylomakkeessa (kts. liite) on 13 taustoittavaa kysymystä ja 18 poliittiseen osallistumiseen liittyvää kysymystä. Lomakkeen kuusi ensimmäistä kohtaa kartoittavat vastaajan sosiodemografisia tietoja, ja seuraavat seitsemän puolestaan rikostuomioon liittyviä seikkoja. Ensimmäinen varsinainen kysymys koskee äänestämistä vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Kysymykset 2-5 on suunnattu vuonna 2015 äänestäneille vastaajille ja kysymykset 6 ja 7 puolestaan niille, jotka eivät äänestäneet tuolloin. Kahdeksannesta kysymyksestä lähtien kysymykset koskevat kaikkia vastaajia. Lomakkeen kaksi viimeistä kysymystä mahdollistavat vapaamuotoisen avovastauksen antamisen. Osa kysymyksistä on poimittu vuoden 2015 kansallisen eduskuntavaalitutkimuksen haastattelurungosta ja kyselylomakkeesta joko sellaisenaan tai soveltaen.

Käytän tutkimukseni numeerisen aineiston käsittelyyn IBM SPSS Statistics -ohjelmaa. Hyödynnän sitä frekvenssijakaumien laskemiseen sekä muuttujien muunnoksiin ja uudelleen luokitteluun. Tutkin muuttujien välisiä riippuvuuksia ristiintaulukoinnilla, minkä myötä selviää, onko selitettävän muuttujan jakauma erilainen selittävän muuttujan eri luokissa. Itse keräämäni aineiston lisäksi hyödynnän tutkielmassa vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimuksen dataa, joka on julkaistu Tietoarkistossa⁵ tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöä varten. Vertaan vankien vastauksia kansallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa saatuihin vastauksiin niiltä osin, kuin se on mahdollista ja mielekästä. Vertailun tarkoituksena on hahmotella suuntaa antavasti vankien ja vapaudessa

---

5 FSD3067 Eduskuntavaalitutkimus 2015: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3067>

elävien kansalaisten mahdollisia näkemyseroja, vaikka tehdyt havainnot eivät olekaan tämän tutkielman puitteissa yleistettävissä.

Avovastauksien käsittelyssä puolestaan sovelaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmää. Sisällönanalyysin tavoitteena on esittää laadullinen aineisto tiiviisti ilman, että olennaista informaatiota katoaa. Sen pyrkimyksenä on tehdä loogisen päättelyn ja tulkinnan kautta luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on aineiston pelkistäminen, jolloin siitä karsitaan pois ne osat, jotka ovat tutkimuksen kannalta epäolennaisia. Tämä voi tapahtua käytännössä esimerkiksi siten, että aineistosta poimitaan tietyn tyyppiset ilmaukset. Seuraava vaihe on ryhmittely, jossa aineistosta poimitut analyysiyksiköt yhdistellään alaluokiksi. Keskenään samankaltaiset analyysiyksiköt muodostavat siis yhdessä uuden alaluokan. Mikäli mahdollista, luokkia yhdistellään myös toisiinsa. Analyysin viimeinen vaihe on käsitteellistäminen. Tällöin aineistossa esiintyvistä ilmauksista siirrytään teoreettisiin käsitteisiin, jotka muodostavat lopulliset luokat. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-113.)

5.4. VANKILATUTKIMUKSEN HAASTEET JA ETIIKKA

Suljettuihin vankiloihin sijoitettujen vankien mahdollisuudet tehdä itseään koskevia päätöksiä ovat varsin rajalliset. Sillä, kuinka laitoksen henkilökunta tulkitsee heidän käytöstään, voi olla toisinaan merkittävä vaikutus rangaistusajan laatuun ja sisältöön. Näin ollen tutkimuksen toteuttaminen vankilaolosuhteissa edellyttää erityisen tarkkaa eettistä harkintaa.

Eräs keskeinen kysymys on kyselyyn vastaajan vapaaehtoisen osallistumisen varmistaminen. Toin tutkielmani saatekirjeessä (kts. liite) ilmi, ettei kyselylomakkeen täyttäminen tai täyttämättä jättäminen tule vaikuttamaan laitoksen henkilökunnalta saatavaan kohteluun tai rangaistusajan sisältöön. Tähdensin myös, että palauttamalla täytetyn kyselylomakkeen vastaaja antaa suostumuksensa siihen, että tietoja tullaan käyttämään luottamuksellisesti tutkimuskäyttöön. Päätin olla kartoittamatta suostumusta erillisellä lomakkeella, koska pyrin siten välttämään tutkielman kannalta tarpeettomien henkilötietojen keräämisen. Tutkimukseen osallistuneiden vankien henkilöllisyys ei siten ole minulla tiedossa.

Toinen huomioitava seikka on osallistumisen luottamuksellisuus. Tässä tutkielmassa paperisen kyselylomakkeen käyttöön liittyi jo ennakkoon hankaluuksia ja huolenaiheita, minkä vuoksi pyrin selvittämään vankien yhteydenpitoa koskevat määräykset tarkkaan ennen tutkielman toteuttamista. Lopulta järkeilin, ettei vastaajilla tulisi olla syytä huoleen, sillä vankeuslain 12 luvun 1 §:n mukaan ”[v]angille saapunut tai vangilta peräisin oleva suljettu kirje tai muu postilähetys saadaan tarkastaa läpivalaisemalla tai muulla vastaavalla tavalla sitä avaamatta sen tutkimiseksi, sisältääkö se - - kiellettyjä aineita tai esineitä.” Vaikka vastaajien yksityisyyden vaarantuminen ei siis ollut vankeuslain nojalla todennäköistä, pidin vankien epäluuloisuutta heidän kirjeidensä käsittelyä kohtaan silti hyvin todennäköisenä. Valitettavasti lomakkeiden jakelussa ja takaisin keräämisessä ilmeni laitoskohtaisia eroja yhtenäisistä ohjeista huolimatta. Yhdestä vankilasta lomakkeet palautettiin minulle ilman vastauskuoria, koska kuoriin oli jostain syystä kirjoitettu vastaajien henkilöllisyyden paljastavia tunnistetietoja. Eräästä toisesta laitoksesta kuoret puolestaan palautuivat avattuina. Kaksi vankilaa palautti kuoret täsmälleen antamani ohjeistuksen mukaisesti.

Aineistonkeruu ei ollut muiltakaan osin täysin mutkatonta: Yhdestä vankilasta löydettiin lisää vastauskuoria, kun ensimmäinen erä oli jo lähetetty takaisin minulle. Lisäksi yksi vastauslomake saapui erillisenä kirjeenä kotiosoitteeseeni: vastaaja oli lähettänyt sen nimelläni Tampereen yliopistoon, mistä se oli välitetty edelleen oikeaan osoitteeseen. Kyseisen laitoksen yhteyshenkilö ei ollut tietoinen siitä, että vastauksia oli postitettu omin päin. Syy erikseen lähetetylle lomakkeelle ei siis selvinnyt. Kenties syynä oli kyselyn vastausajan umpeutuminen tai epäluottamus vankilan henkilökuntaa kohtaan.

Eroja oli myös muissa käytänteissä: Eräs vankilanjohtaja tahtoi tarkastaa kyselylomakkeen sisällön ennen sen jakamista vangeille. Yksi vankiloista puolestaan edellytti, että lista tutkielman kohderyhmään kuuluvista vangeista toimitetaan heille Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä, kun muut laitokset selvittivät asian tiettävästi itse. Erään vankilan yhdyshenkilö tarjoutui jakamaan vangeille ylimääräisen muistutuskirjeen hieman ennen vastausajan päättymistä. Muistutuskirjeen jälkeen vastauksia palautui neljä kappaletta. Ideaalitulanteessa kirje olisi jaettu kaikissa laitoksissa, mutta henkilökunnan työmäärän minimoimiseksi en edellyttänyt sitä. Tutkijana en voinut ulkoa päin vaikuttaa siihen, keneltä vangit saivat kyselylomakkeet, vaikka sillä on saattanut olla merkitystä heidän vastaushalukkuutensa kannalta: kuten vankilatutkimuksissa (esim. Linderborg et al. 2012, 55-57) on todettu, vangit suhtautuvat eri tavalla vankilahenkilöstön eri jäseniin. Näin ollen esimerkiksi vankilapastorilta saatu kyselylomake on todennäköisesti saanut paremman vastaanoton kuin vartijan jakama lomake.

Kuten edellä kuvatuista seikoista voi päätellä, aineistonkeruun käytänteissä oli runsaasti laitoskohtaista vaihtelua. Kaikille laitoksille soveltuvan ohjeistuksen laatiminen ulkopuolisena tutkijana osoittautui paljon luultua haastavammaksi. Vaikka yhteistyö vankiloiden henkilökunnan kanssa olikin odotettua vaiherikkaampaa, se sujui kokonaisuutena arvioiden hyvin. Yhdenkään vankilan kanssa asiointi ei ollut erityisen hankalaa, vaan erityistoiveita ja muutostarpeita esiintyi kaikissa laitoksissa. Olen kuitenkin pahoillani siitä, etten pystynyt takaamaan kaikkien kyselylomakkeiden luottamuksellista käsittelyä, minkä tutkimukseeni osallistuneet vangit olisivat eittämättä ansainneet. Pidempikestoinen yhteydenpito vankiloiden henkilökunnan kanssa ennen aineistonkeruun aloittamista olisi epäilemättä lisännyt prosessin tasalaatuisuutta.

5.5. VASTAAJIEN TAUSTATIEDOT

Tässä alaluvussa esitetään yhteenveto tutkimukseen osallistuneiden vankien sosiodemografisista tiedoista ja heidän vankeusrangaistukseensa liittyvistä seikoista. Taulukoista on jätetty pois sellaiset kysymyslomakkeessa olleet vastausvaihtoehdot, joita kukaan vastaajista ei valinnut.

Taulukko 7: Sosiodemografiset taustamuuttujat

		n	%
Ikä	Alle 30 vuotta	14	17
	31-45 vuotta	43	54
	46-55 vuotta	15	19
	Yli 55 vuotta	8	10
	Yhteensä	80	100
Sukupuoli	Mies	78	97
	Nainen	3	3
	Yhteensä	81	100
Koulutusaste	Perus-, keski- tai kansakoulu	44	53
	Ammattikoulu	22	27
	Lukio	10	12
	Ammattikorkea	3	4
	Ei mitään näistä	3	4
	Yhteensä	82	100
Työmarkkina-aseman vankeutta	Kokopäiväinen palkkatyö	7	9
	Osa-aikainen palkkatyö	5	6
	Yrittäjä	12	15
	Työtön	40	49
	Eläkkeellä	8	10
	Opiskelija	3	4
	Muu	6	7
	Yhteensä	81	100
Siviilisäätö⁶	Avoliitto / rekisteröity parisuhde	19	23
	Avoliitto	13	16
	Eronnut	20	25
	Ei parisuhdetta	29	36
	Yhteensä	81	100
Lapsia	Kyllä	55	70
	Ei	24	30
	Yhteensä	79	100

6 Lomaketta laadittaessa tapahtuneen ajatusvirheen vuoksi vastausvaihtoehdoista puuttuu vaihtoehto ”parisuhde”.

Lähes kaikki kyselyyn vastanneista ovat miehiä, mikä selittyy sillä, että ainoastaan yhteen tutkimukseeni osallistuneista vankiloista on sijoitettu myös naisvankeja. Aineiston nuorimmat vastaajat ovat 25-vuotiaita ja vanhin puolestaan 69-vuotias, keski-ikä ollessa 40,7 vuotta. Vastaajien ikä on laskettu syntymävuodesta ja luokiteltu neliluokkaiseksi raportointia varten. Yli puolet vangeista ilmoittaa suorittaneensa loppuun saakka vain perus-, keski- tai kansakoulun. Työttömänä taas on ennen vankeutta ollut liki puolet vastaajista. Vastaajista 70 prosenttia ilmoittaa, että heillä tai heidän puolisoillaan on lapsia. Parisuhde puolestaan on vastaushetkellä vain noin 40 prosentilla vangeista.

Taulukko 8: Vankeuteen liittyvät taustamuuttujat

		n	%
Vankilakertaisuus	1. kerta	19	26
	2.-5. kerta	29	40
	6.-9. kerta	17	23
	10.-15. kerta	3	4
	Yli 15. kerta	5	7
	Yhteensä	73	100
	Rangaistuksen pituus	Alle 3 vuotta	3
3-5 vuotta		14	17
5-7 vuotta		9	11
7-9 vuotta		7	9
Yli 9 vuotta		17	21
Elinkautinen		31	38
Yhteensä		81	100
Rangaistuksesta suoritettu	Alle 3 vuotta	20	26
	3-5 vuotta	28	36
	5-7 vuotta	15	20
	Yli 7 vuotta	14	18
	Yhteensä	77	100
Rikostyyppi	Ryöstö	8	10
	Muu omaisuusrikos	1	1
	Henkirikos	45	56
	Muu väkivaltarikos	12	15
	Seksuaalirikos	2	2
	Huumausainerikos	10	12
	Muu	3	4
	Yhteensä	81	100

Vastaajat ovat olleet vankilassa keskimäärin viisi kertaa. Ensikertalaisten osuus vastaajista on 26 prosenttia, ja korkein aineistossa esiintyvä lukema on peräti 22 vankeusrangaistusta. Tutkimukseen osallistuneista kaikkiaan 11 prosenttia jätti vastaamatta vankilakertaisuutta kysyttäessä. Vankilakertaisuus on luokiteltu raportointia varten viisiluokkaiseksi. Aineiston yleisimmät rikostyytit ovat henkirikos (56 %) ja muu väkivaltarikos (15 %). Rangaistuksista 38 prosenttia on elinkautisia. Pisimmillään tuomiota oli istuttu vastaushetkellä jo 14,5 vuotta. Alun perin vuosina ja kuukausina kysytty rangaistuksesta suoritettu aika on luokiteltu raportointia varten neliluokkaiseksi.

Taulukko 9: Vankeusaikaiset toiminnot

Mihin seuraavista olet osallistunut nykyisen tuomiosi aikana?	n
Työtoiminta	68
Opiskelu	47
Kuntouttava toiminta	44
Toverikunnan toiminta	9
En ole osallistunut mihinkään näistä	4

Tutkimukseen osallistujista yli 80 prosenttia kertoo osallistuneensa vankeusaikana työtoimintaan. Lisäksi vastaajista hieman alle 60 prosenttia on opiskellut ja yli puolet osallistunut kuntouttavaan toimintaan. Joissakin laitoksissa vangit ovat järjestäytyneet toverikunniksi, jotka pyrkivät vaikuttamaan vankeusoloihin esimerkiksi virkistystoimintaa ideoimalla. Toverikunta voi myös toimia viestinviejänä laitoksen henkilökunnan suuntaan. Tällaisissa toverikunnissa on vaikuttanut noin 10 prosenttia vastaajista. Kaikkien aktiviteettien ulkopuolelle jättäytyminen on vastaajien keskuudessa melko harvinaista, sillä heistä vain 5 prosenttia ei ole osallistunut mihinkään edellä mainituista toiminnoista.

Taulukko 10: Oikeusturvakeinojen käyttö

Oletko käyttänyt seuraavia oikeusturvakeinoja vankeusaikanasi?				
		Kantelu		Yhteensä
		Ei	Kyllä	
Muutoksenhaku	Ei	30	8	38
	Kyllä	23	21	44
Yhteensä		53	29	82

Muutosta viranomaisen tekemään päätökseen on hakenut vastaajista 44 (54 %), ja kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle on puolestaan tehnyt 29 vastaajaa (35 %). Ristiintaulukoinnin myötä selviää, että molempiin oikeusturvakeinoihin on turvautunut yhteensä 21 vastaajaa (26 %). Vastaavasti 30 henkilöä (36 %) ei ole käyttänyt kumpaakaan oikeusturvakeinoja. Kaksi vastaajaa on ilmoittanut oma-aloitteisesti myös syyn siihen, etteivät he ole käyttäneet kyseisiä oikeusturvakeinoja. Toisen mukaan siihen "ei ole ollut mahdollisuutta", koska "Sukevalla ei voi valittaa". Toinen puolestaan toteaa: "En hakenut oikeusturvakeinoja kun ne ei johda Riihimäellä mihinkään".

6. VANKIEN SUHTAUTUMINEN DEMOKRATIAAN JA POLITIIKKAAN

Tässä kappaleessa käsitellään tutkielmaan osallistuneiden vankien vastaukset kysymyksiin, joilla kartoitettiin heidän näkemyksiään politiikan kiinnostavuudesta ja demokratian toimivuudesta. Lisäksi esitellään vastaajien asettuminen vasemmisto-oikeisto -akselille. Vankien vastauksia verrataan kansallisen eduskuntavaalitutkimuksen tuloksiin.

Taulukko 11: Kiinnostus politiikkaa kohtaan

Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?	n	%
Hyvin kiinnostunut	15	19
Jonkin verran kiinnostunut	27	33
Vain vähän kiinnostunut	20	25
En lainkaan kiinnostunut	19	23
Yhteensä	81	100

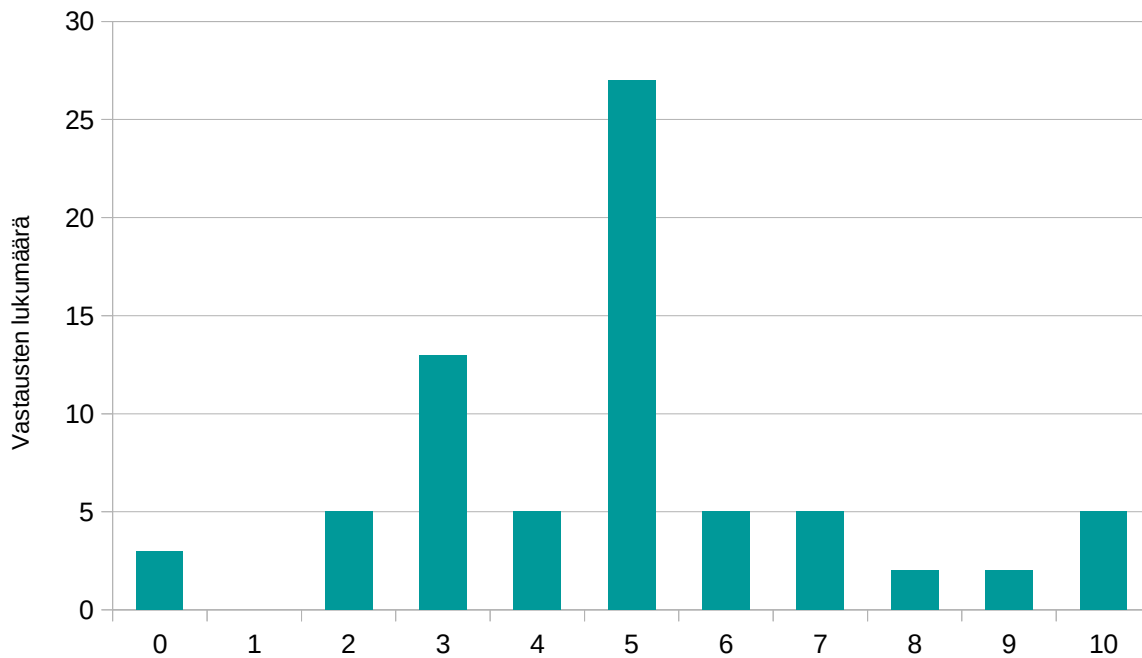
Vastaajista 52 prosenttia on jonkin verran tai hyvin kiinnostuneita politiikasta. 48 prosenttia puolestaan on vain vähän tai ei lainkaan kiinnostuneita. Vuoden 2015 kansallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa jonkin verran tai hyvin kiinnostuneita oli liki 68 prosenttia vastaajista.

Taulukko 12: Tyytyväisyys demokratiaan

Kuinka tyytyväinen olet demokratian toimivuuteen Suomessa?	n	%
Erittäin tyytyväinen	3	4
Melko tyytyväinen	31	39
En kovinkaan tyytyväinen	29	36
En lainkaan tyytyväinen	17	21
Yhteensä	80	100

Vain kolme vastaajaa kertoo olevansa erittäin tyytyväisiä demokratian toimivuuteen. Melko tyytyväisiä on kuitenkin 39 prosenttia vastaajista. Kansalliseen eduskuntavaalitutkimukseen osallistuneista vain 24 prosenttia kertoo olevansa jossain määrin tyytymättömiä, kun vankien keskuudessa tyytymättömien osuus on peräti 57 prosenttia.

Kuvio 1: Vasemmisto-oikeisto -akseli (n=72)

Mihin kohtaan asettaisit itsesi asteikolla, jossa 0 tarkoittaa "eniten vasemmalla" ja 10 "eniten oikealla"?

Tutkimukseen osallistujista 12 prosenttia jätti vastaamatta kysymykseen, jossa tiedusteltiin heidän sijoittumistaan vasemmisto-oikeisto -akselille. 72 vastaajasta 27 sijoitti itsensä janan keskikohtaan. Välille 0-4 ("vasemmisto") asettui 26 vastaajaa ja välille 6-10 ("oikeisto") puolestaan 19 vastaajaa. Näin ollen vasemmistoon identifioitui 36 prosenttia, keskustaan 38 prosenttia ja oikeistoon 26 prosenttia vastaajista.

Vuoden 2015 kansallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa 1388 vastaajaa sijoitti itsensä vasemmisto-oikeisto -akselille. Edellä mainitun luokittelun mukaan heistä 26 prosenttia sijoitti itsensä vasemmistoon, 24 prosenttia keskustaan ja 50 prosenttia oikeistoon.

7. VANKIEN ÄÄNESTYSKÄYTTÄYTYMINEN

Tutkimukseen osallistuneilta vangeilta kysyttiin, äänestivätkö he vuoden 2015 ja 2011 eduskuntavaaleissa sekä vuoden 2012 presidentinvaaleissa. Lisäksi tiedusteltiin heidän aikomustaan äänestää kevään 2017 kuntavaaleissa. Kunkin kysymyksen vastaukset on esitetty oheisessa taulukossa rinnakkain valtakunnallisten äänestysprosenttien kanssa.

Taulukko 13: Vaalikohtaiset äänestysprosentit

Kysymys	Vastaus	n	%	Valtakunnallinen äänestys-% ⁷
Äänestitkö viime eduskuntavaaleissa vuonna 2015?	Kyllä	56	69	70,1%
	En	25	31	
	Yhteensä	81	100	
Äänestitkö vuoden 2011 eduskuntavaaleissa?	Kyllä	36	44	70,5%
	En	24	30	
	En muista	21	26	
	Yhteensä	81	100	
Äänestitkö vuoden 2012 presidentinvaaleissa?	Kyllä	52	64	1. kierros 72,8% 2. kierros 68,9%
	En	21	26	
	En muista	8	10	
	Yhteensä	81	100	
Aiotko äänestää tulevissa kuntavaaleissa?	Kyllä	38	47	58,9%
	En	15	18	
	En osaa sanoa	28	35	
	Yhteensä	81	100	

Vuoden 2015 eduskuntavaalien osalta tutkimukseen osallistuneiden vankien äänestysprosentti (69 %) ei eroa merkittävästi valtakunnallisesta äänestysprosentista (70,1 %). Sen sijaan vuoden 2011 eduskuntavaaleista kysyttäessä reilu neljännes ei enää muista, onko äänestänyt vai ei. Vain 44 prosenttia muistaa varmuudella äänestäneensä tuolloin. Vuoden 2012 presidentinvaalit tuntuvat jääneen vastaajien mieleen hieman paremmin: muistamattomien osuus on 10 prosenttia ja äänestysprosentti puolestaan 64. Vastaajista 47 prosenttia kertoo aikovansa äänestää tulevissa kuntavaaleissa, ja 18 prosenttia taas on päättänyt olla äänestämättä.

⁷ Lähde: Oikeusministeriön tulospalvelu <https://tulospalvelu.vaalit.fi/>

Vuonna 2015 äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden vastaajien ryhmät ovat varsin erisuuruiset, joten sosiodemografisten taustamuuttujien perusteella ei ole mielekästä tehdä päätelmiä siitä, kuinka ikä, koulutustaso, työmarkkina-asema ja siviilisäätymahdollisuus vaikuttavat vankien äänestyskäyttäytymiseen. Sen sijaan aineistosta on havaittavissa viitteitä siitä, että vankeusaikainen aktiivisuus voisi olla yhteydessä poliittiseen osallistumiseen. Aineistossa on yhdeksän toverikunnan toimintaan osallistunutta vankia, joista seitsemän äänesti vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Vastaajista neljä taas ei ollut osallistunut vankeusaikanaan mihinkään toimintaan. Näistä henkilöistä kolme ei myöskään äänestänyt vuonna 2015. Jälkikäteisiä oikeusturvakeinoja käyttäneiden vankien keskuudessa äänestäminen on muita yleisempää: kantelun tehneistä vangeista peräti 79 prosenttia äänesti, kun kyseistä oikeusturvakeinoja käyttämättömien keskuudessa äänestysprosentti on 64. Muutoksenhaun osalta vastaavat luvut ovat 73 % ja 65 %. Vasemmisto-oikeisto -akselin mukaan tarkasteltuna äänestäminen on kaikkein yleisintä oikeistoon samastuvien vankien keskuudessa, ja vähäisintä puolestaan itsensä janan keskelle sijoittaneiden parissa.

Taulukko 14: Laitoskohtainen äänestysaktiivisuus

		Vankila vastaushetkellä				Yhteensä
		Helsinki	Riihimäki	Turku	Sukeva	
Äänestitkö viime eduskuntavaaleissa?	Kyllä	17	10	19	10	56
	En	4	9	1	11	25
Yhteensä		21	19	20	21	81

Ristiintaulukointi osoittaa, että vastaajien äänestysaktiivisuudessa on vankilakohtaisia eroja: Helsingin ja Turun vankiloissa suurin osa vastaajista on äänestänyt vuoden 2015 eduskuntavaaleissa, kun Riihimäen ja Sukevan vankiloiden vastaajista niin on tehnyt noin puolet. Eräs vastaaja kommentoi kysymyksen yhteyteen, ettei hän ole saanut äänestää. Hänen mukaansa vankilassa on "omat säännöt" eikä siellä noudateta lakia.

Taulukko 15: Vankilakertaisuuden yhteys äänestämiseen

Vankilakertaisuus							
		1. kerta	2.-5. kerta	6.-9. kerta	10.-15. kerta	Yli 15. kerta	Yhteensä
Äänestitkö viime eduskunta-vaaleissa?	Kyllä	16	19	9	1	3	48
	En	3	10	7	2	2	24
Yhteensä		19	29	16	3	5	72

Taulukko 16: Vankilassa vietetyn ajan yhteys äänestämiseen

Rangaistuksesta suoritettu						
		Alle 3 vuotta	3-5 vuotta	5-7 vuotta	Yli 7 vuotta	Yhteensä
Äänestitkö viime eduskunta-vaaleissa?	Kyllä	13	16	12	11	52
	En	6	12	3	3	24
Yhteensä		19	28	15	14	76

Vankilakertaisuuden ja äänestyskäyttäytymisen välisestä suhteesta ei voida tämän aineiston perusteella esittää uskottavia johtopäätöksiä. Sama pätee myös vankeusrangaistuksen pituuden vaikutuksen arviointiin. Tässä aineistossa äänioikeuttaan käyttäneitä vankeja löytyy kyseisten muuttujien kaikista luokista, mitä voidaan pitää huomionarvoisena havaintona.

Taulukko 17: Muiden ihmisten vaikutus äänestyskäyttäytymiseen

Ovatko seuraavat seikat vaikuttaneet äänestyskäyttäytymiseesi?				
		Vankilan henkilökunnan asenteet		Yhteensä
		Ei	Kyllä	
Muiden vankien asenteet	Ei	72	8	80
	Kyllä	2	0	2
Yhteensä		74	8	82

Vastaajista kahdeksan sanoo vankilan henkilökunnan asenteiden vaikuttaneen heidän äänestyskäyttäytymiseensä. Heistä neljä oli äänestänyt eduskuntavaaleissa vuonna 2015. Vastaavasti neljä ei ollut äänestänyt. Vain kaksi vastaajaa koki muiden vankien asenteiden vaikuttaneen itseensä. Heistä kumpikin äänesti viime eduskuntavaaleissa.

Taulukko 18: Poliitiikkaa kohtaan koetun kiinnostuksen yhteys äänestämiseen

		Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?				Yhteensä
		Hyvin kiinnostunut	Jonkin verran kiinnostunut	Vain vähän kiinnostunut	En lainkaan kiinnostunut	
Äänestitkö viime eduskuntavaaleissa?	Kyllä	13	21	16	6	56
	En	2	6	4	12	24
Yhteensä		15	27	20	18	80

Poliitiikkaa kohtaan koetun kiinnostuksen suhde äänestyskäyttäytymiseen ei ole vastaajien keskuudessa yksiselitteinen. Äänestämättä jättäneistä puolet eivät ole lainkaan kiinnostuneita politiikasta. Toisaalta mielenkiinnottomuutta politiikkaa kohtaan esiintyy myös äänestäneiden keskuudessa: heistä noin 40 prosenttia on vain vähän tai ei lainkaan kiinnostuneita.

Taulukko 19: Demokratiaa kohtaan koetun tyytyväisyyden yhteys äänestämiseen

		Kuinka tyytyväinen olet demokratian toimivuuteen Suomessa?				Yhteensä
		Erittäin tyytyväinen	Melko tyytyväinen	En kovinkaan tyytyväinen	En lainkaan tyytyväinen	
Äänestitkö viime eduskuntavaaleissa?	Kyllä	2	25	19	9	55
	En	1	5	10	8	24
Yhteensä		3	30	29	17	79

Vuonna 2015 äänestäneiden vankien keskuudessa tyytyväisyys demokratian toimivuuteen on jakautunut varsin tasaisesti: heistä 49 prosenttia sanoo olevansa tyytyväisiä ja 51 prosenttia puolestaan tyytymättömiä. Äänestämättömien keskuudessa tyytymättömyys on yleisempää, sillä heistä tyytymättömäksi on ilmoittautunut peräti 75 prosenttia.

7.1. VUONNA 2015 ÄÄNESTÄNEET

Tässä alaluvussa käsiteltävät kysymykset on esitetty ainoastaan niille vastaajille, jotka kertoivat äänestäneensä vuoden 2015 eduskuntavaaleissa.

Taulukko 20: Vankien puoluekannatus vuoden 2015 eduskuntavaaleissa

Minkä puolueen ehdokasta äänestit vuonna 2015?	n	%
Perussuomalaiset	20	36
Vihreät	10	18
Vasemmistoliitto	5	9
SDP	4	7
Kokoomus	4	7
Keskusta	2	4
Kristillisdemokraatit	1	2
Jokin muu puolue: Piraattipuolue	1	2
Äänestin tyhjä	1	2
En muista	7	13
Yhteensä	55	100

Vastaajien keskuudessa suosituin puolue on Perussuomalaiset, jolle 20 vastaajaa (36 %) on antanut äänensä. Seuraavaksi suosituimmat puolueet ovat Vihreä liitto (18 %) ja Vasemmistoliitto (9 %). Huomionarvoista on myös se, ettei 13 prosenttia vastaajista enää muistanut äänestämäänsä puoluetta.

Perussuomalaisia äänestäneet vangit identifioivat itsensä vasemmisto-oikeisto -akselilla enimmäkseen janan keskikohtaan, mutta heitä löytää yhtä lailla myös asteikon kummaltakin laidalta. Kahden seuraavaksi suosituimman puolueen, vihreiden ja vasemmiston, kannattajat ovat puolestaan sijoittaneet itsensä akselin vasempaan pätyyn. Kansallisissa vaalitutkimuksissa Perussuomalaisten on havaittu olevan ykköspuolue pitkäaikaistyöttömien keskuudessa (Westinen 2016, 253), joten sen suosio vankien parissa ei juurikaan yllätä. Myös toista kärkisijaa pitävän Vihreän puolueen menestykselle voidaan löytää ainakin osittainen selitys: "Vihreät ja

Perussuomalaiset ovat monista muista suurista eroavaisuuksistaan huolimatta olleet puolueina lähellä toisiaan sosioekonomisella ulottuvuudella. Molemmat ovat kannattaneet tasaisempaa tulonjakoa, kattavia julkisia palveluita ja olleet varauksellisia markkinaehtoisuutta kohtaan." (Westinen et al. 2016, 277.)

Taulukko 21: Puoluekannan vakaus

Kuinka vakiintunut puoluekantasi on?	n	%
Täysin vakiintunut	10	18
Melko vakiintunut	16	28,5
Ei kovinkaan vakiintunut	16	28,5
Ei lainkaan vakiintunut	14	25
Yhteensä	56	100

Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa äänestäneistä vastaajista vain 18 prosenttia ilmoittaa puoluekantansa olevan täysin vakiintunut. Neljänneksellä vastaajista kanta ei ole lainkaan vakiintunut. Kansallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa puoluekanta oli täysin vakiintunut 27 prosentilla vastaajista, ja 16 prosentilla se ei ollut lainkaan vakiintunut.

Taulukko 22: Puolueen ja ehdokkaan tärkeysjärjestys

Kumpi oli sinulle tärkeämpi äänestäessäsi, puolue vai ehdokas?	n	%
Puolue	23	42
Ehdokas	24	44
En osaa sanoa	8	14
Yhteensä	55	100

Vastaajista 14 prosenttia ei osaa asettaa puoluetta ja ehdokasta tärkeysjärjestykseen. Muiden vastaajien keskuudessa jakaantuminen on varsin tasaista: kummankin vaihtoehdon on valinnut hieman yli 40 prosenttia vastaajista. Kansallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa puolue oli tärkeämpi 53 prosentille ja ehdokas 42 prosentille vastaajista. Kannastaan epävarmojen osuus oli viisi prosenttia.

Taulukko 23: Äänestämisen itsestänselvyys

Kuinka itsestään selvää äänestäminen oli sinulle?	n	%
Itsestään selvää	27	49
Äänestämättä jättäminen kävi mielessä	19	35
Harkitsin vakavasti jättäväni äänestämättä	9	16
Yhteensä	55	100

Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa äänestäneistä 49 prosenttia piti äänestämistä itsestään selvänä. Äänestämättä jättämistä oli harkinnut vakavissaan 16 prosenttia. Tätä kysymystä ei esitetty kansallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa, joten vankien vastauksille ei ole suoraa vertailukohtaa.

7.2. VUONNA 2015 ÄÄNESTÄMÄTTÄ JÄTTÄNEET

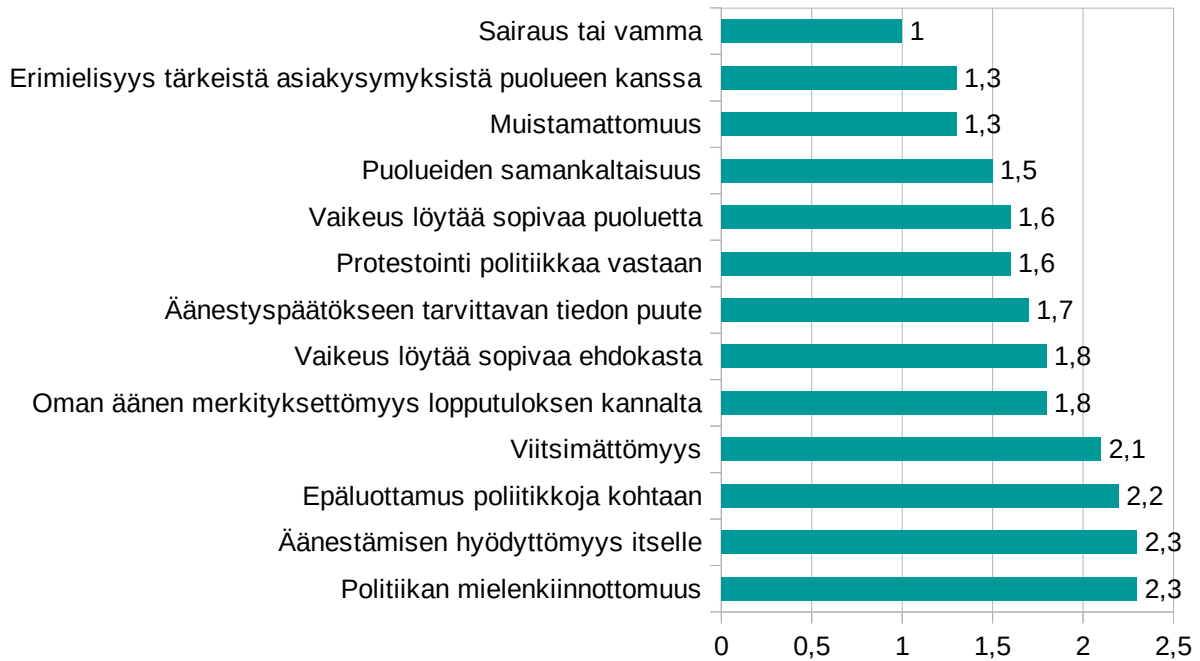
Tässä alaluvussa käsiteltävät kysymykset on esitetty ainoastaan niille vastaajille, jotka kertoivat jättäneensä äänestämättä vuoden 2015 eduskuntavaaleissa.

Taulukko 24: Äänestämättä jättämisen itsestänselvyys

Kuinka itsestään selvää äänestämättä jättäminen oli sinulle?	n	%
Itsestään selvää	11	50
Äänestäminen kävi mielessä	8	36
Harkitsin vakavasti myös äänestämistä	3	14
Yhteensä	22	100

Niistä tutkimukseen osallistuneista, jotka eivät äänestäneet vuoden 2015 eduskuntavaaleissa, puolet piti päätöstään itsestänselvänä. 14 prosenttia puolestaan oli harkinnut vakavasti myös äänestämässä käyntiä. Kansallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa omaa äänestämättömyyttään piti itsestänselvänä liki 40 prosenttia vastaajista. Äänestämistä oli harkinnut vakavissaan 32 prosenttia.

Kuvio 2: Äänestämättömyyden syyt (n=17)

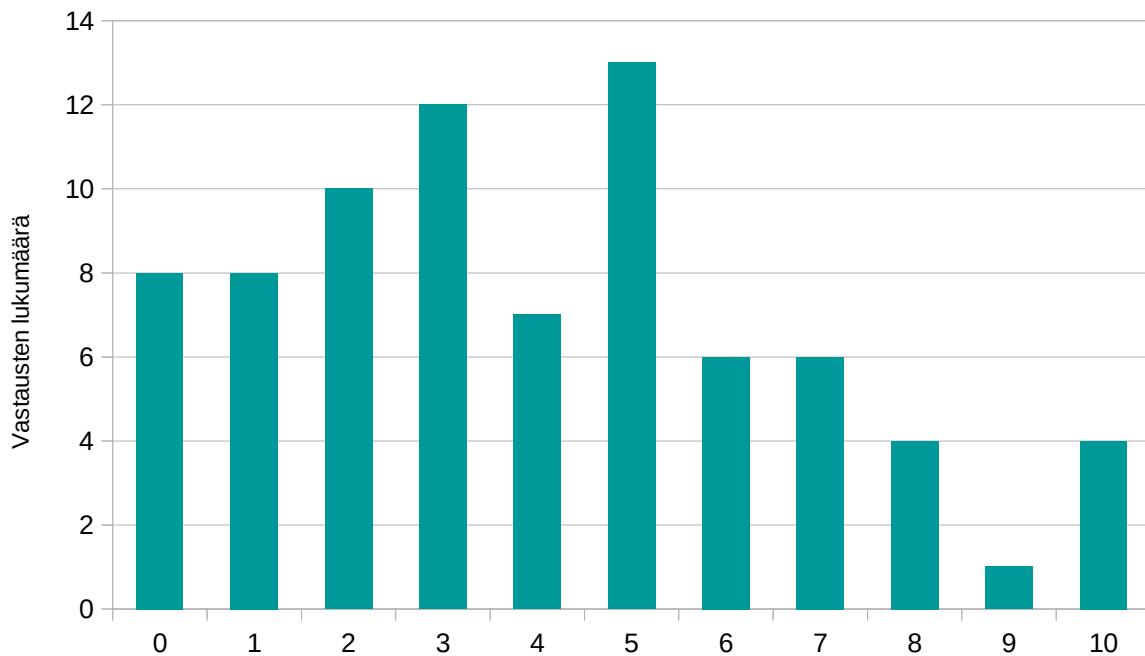
Keskiarvot: tärkeä syy = 3, vaikutti jonkin verran = 2, ei vaikuttanut = 1

Äänestämättömyyden syitä kartoittavan kysymyspatteriston arvot on käännetty analyysia varten niin päin, että numeron suuruus kertoo syyn merkittävyydestä äänestämättömyyden kannalta. Kahdeksan eduskuntavaaleissa äänestämättömistä vastaajista (n=25) oli jättänyt kysymyspatteriston tai osan siitä huomiotta, joten puuttuvia vastauksia oli melko paljon. Oheisessa taulukossa esitetyistä keskiarvoista käy ilmi, että vastaajien keskuudessa yleisimpiä syitä ovat politiikan mielenkiinnottomuus, äänestämisen hyödyttömyys itselle sekä epäluottamus poliitikkoja kohtaan. Tulokset ovat linjassa kansallisen eduskuntavaalitutkimuksen kanssa, sillä kuusi tärkeintä syytä äänestämättömyydelle ovat molemmissa aineistoissa samat. Myös kansallisen tutkimuksen mukaan kärjessä ovat äänestämisen hyödyttömyys, mielenkiinnon puute sekä poliitikkoihin kohdistuva epäluottamus.

7.3. SOSIAALISEN LUOTTAMUKSEN SUHDE ÄÄNESTÄMISEEN

Tässä alaluvussa käsiteltävät kysymykset on esitetty kaikille tutkielmaan osallistuneille vangeille. Ne mittaavat vastaajan luottamusta muihin ihmisiin sekä yhteiskunnan eri instituutioihin.

Kuvio 3: Sosiaalinen luottamus (n=79)

Kerro mielipiteesi asteikolla, jossa 0 tarkoittaa, ettei ihmisten kanssa voi olla liian varovainen ja 10 tarkoittaa, että useimpiin ihmisiin voi luottaa

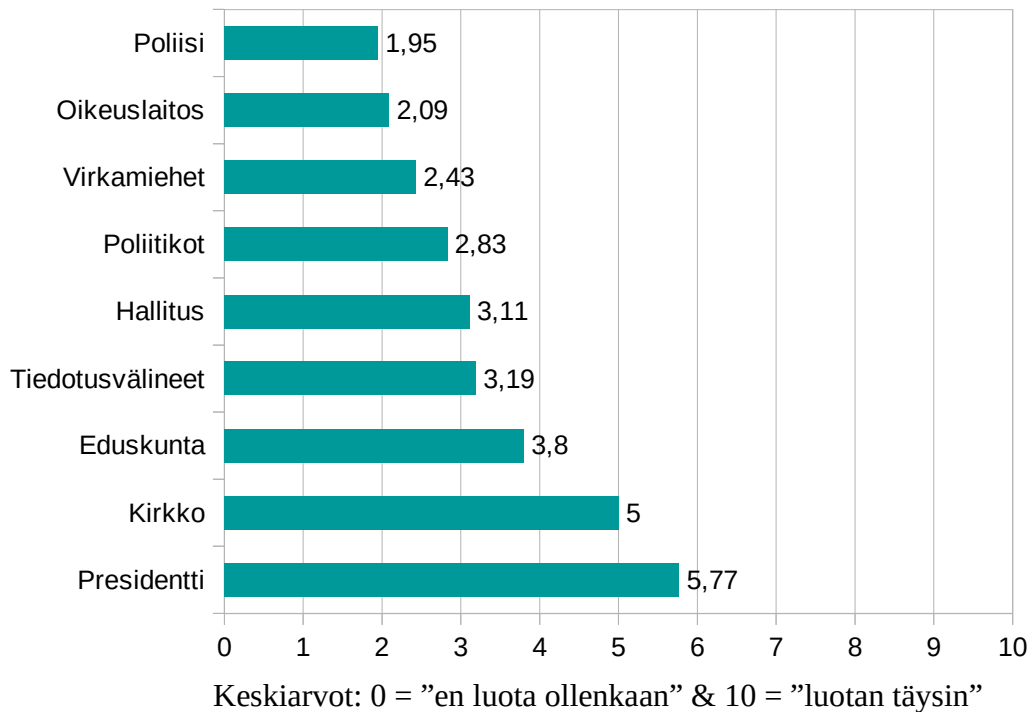
Sosiaalista luottamusta mittaavalla asteikolla 38 vastaajaa (48 %) asettaa itsensä välille 0-3, minkä olen määritellyt matalaksi luottamukseksi. Välille 4-6 asettuu puolestaan 26 vastaajaa (33 %). Heidän suhtautumistaan muihin ihmisiin voinee luonnehtia neutraaliksi. Välille 7-10 asettuu vain 15 vastaajaa (19 %), joten vain hieman alle viidennes vangeista tuntee korkeaa luottamusta ihmisiin. Kansallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa matala luottamus on vain 10 prosentilla vastaajista ja neutraali luottamus 30 prosentilla. Korkea luottamus on siis peräti 60 prosentilla suomalaisista.

Taulukko 25: Sosiaalisen luottamuksen yhteys äänestämiseen

		Sosiaalinen luottamus			Yhteensä
		Matala	Neutraali	Korkea	
Äänestitkö viime eduskuntavaaleissa?	Kyllä	22	19	13	54
	En	15	7	2	24
Yhteensä		37	26	15	78

Olen luokitellut alkuperäisen muuttujan uudelleen kolmiluokkaiseksi ja selvittänyt ristiintaulukoimalla, miten sosiaalinen luottamus on yhteydessä vankien äänestyskäyttäytymiseen. Miltei kaikki vangit, joiden sosiaalinen luottamus on korkea, ovat äänestäneet vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Äänestäminen on kuitenkin varsin yleistä myös niiden vankien keskuudessa, joiden sosiaalinen luottamus on matala: heistä noin 60 prosenttia oli käyttänyt äänioikeuttaan.

Kuvio 4: Luottamus instituutioihin (n=81)

Vankien luottamus yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan on kautta linjan matala: asteikolla nollasta kymmeneen ainoastaan presidenttiä ja kirkkoa kohtaan koetun luottamuksen keskiarvo ylittää viiteen. Kaikkein heikointa on luottamus poliisiin ja oikeuslaitokseen.

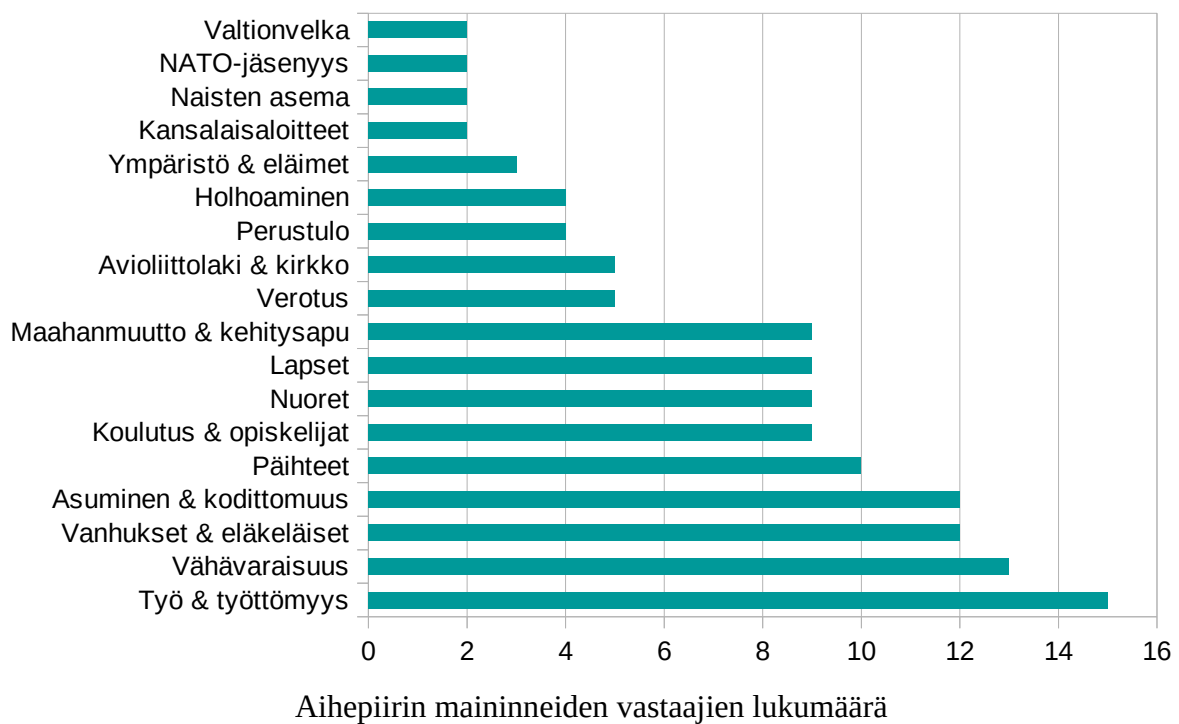
Kansallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa vastaajilta tiedusteltiin luottamusta 15 instituutiota kohtaan. Verrattaessa tuloksia niiden yhdeksän instituutiton kohdalta jotka olivat mukana kummassakin kyselyssä, löydetään kahden vastaajakunnan väliltä sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Kummankin kyselyn perusteella suurinta luottamusta nauttii presidentti (valtakunnallinen keskiarvo 8,24). Kansallisessa aineistossa seuraavaksi luotetuin taho on poliisi (keskiarvo 7,52) ja kolmannella sijalla on oikeuslaitos (keskiarvo 6,91). Virkamiehiin (keskiarvo 6,37) luotetaan jopa kirkkoa (6,30) enemmän.

8. VANKIEN POLIITTISET PRIORITEETIT

Vangeilta kysyttiin, millaisia asioita politiikassa tulisi heidän mielestään ajaa. Lisäksi heitä pyydettiin mainitsemaan muutama asia, jonka he tahtoisivat muuttaa suomalaisessa yhteiskunnassa. 82 vangista 67 kirjoitti kysymykseen jonkinlaisen vastauksen. Vastauksista 61 on analyysin kannalta relevantteja.

Kuvio 5: Poliittiset prioriteetit aihepiireittäin

Oheiseen kaavioon on koottu sellaiset teemat, jotka esiintyvät vankien vastauksissa useammin kuin kerran. Vankeusoloihin ja oikeuslaitokseen liittyviä vastauksia ei ole sisällytetty kaavioon, sillä niitä käsitellään erikseen jäljempänä.

Vankien vastauksissa yleisimpiä aihepiirejä ovat työttömyys, asunnottomuus, köyhyys sekä lasten, nuorten ja vanhusten asema. Vastaajat ovat varsin yksimielisiä siitä, että yhteiskunnan tulonsiirrot ja muut tukitoimet tulisi kohdentaa kaikkein heikoimmassa asemassa oleville:

Vanhustenhoito, opiskelijoiden, työttömien ja lapsiperheiden tukeminen. Asunnottomien auttaminen. Joka vuosi näistä asioista puhutaan & luvataan puuttua ongelmakohtiin, mutta kukaan ei ole tehnyt mitään asioille ja tilanteet ovat vain entisestään huonontuneet, mikä loppujen lopuksi vain tulee maksamaan yhteiskunnalle moninkertaisesti, kun millekään ei olla tehty mitään ajoissa!

Nykyinen politiikka on usein liian lyhytnäköistä. Lasten ja nuorten pahoinvointiin pitäisi puuttua tehokkaammin, jotta vältetään syrjäytymistä ja yhteiskunnalle tulevia suuria välillisiä ja välittömiä kustannuksia. Opiskelun tulisi olla mahdollista ilman velkaantumista.

Päihteet ja maahanmuutto ovat aineistossa usein esiintyviä aiheita, joista vastaajat ovat jokseenkin erimielisiä. Muutamat vastaajat mieltävät maahanmuuttajat yhdeksi haavoittuvaisessa asemassa olevaksi ihmisryhmäksi, joka kaipaa yhteiskunnalta erityistä huolenpitoa. Useimmiten maahanmuuttoa kuitenkin luonnehditaan varsin kielteiseen sävyyn. Moni vastaaja kokee, että maahanmuuttoon käytettävät resurssit ovat pois kantasuomalaisilta huono-osaisilta. Päihteiden suhteen vastaajien kannat eivät ole aivan niin polarisoituneet kuin maahanmuuton kohdalla: yksi toivoo kannabiksen laillistamista, toinen tupakan ja alkoholin hintojen laskua ja kolmas puolestaan tehokkaampaa hoitoon ohjausta.

44 prosentissa vastauksista (27/61) on otettu esiin joitakin vankierityisiä teemoja. Useat vastaajat ottavat kantaa esimerkiksi vankien yhteiskunnalliseen asemaan, vankeusajan laatuun, tuomioiden pituuteen sekä rikoslakiin. Myös oikeuslaitoksen toimimattomuutta, kuten virheellisiksi koettuja tuomioita, sivutaan useissa vastauksissa.

Haluaisin lakia muutettavan siten että ns. kosto/rangaistus mentaliteetti loppuisi ja tilalle tulisi erilaiset hoitomenetelmät.

Toinen asia on vankien kohtelu vankiloissa. Monesti vankien poistumislupa-, tapaamis- ja siirtoanomukset ja monet muut asiointilomakkeet jätetään kokonaan käsittelemättä ja hävitetään. Myös kurinpitorangaistukset ja muut seuraamukset annetaan usein eri henkilöille eri tavalla samoista rikkomuksista. Tätäkään ei kukaan valvo eikä vanki voi valittaa...

Vangit luokitellaan suoraan ö-luokan kansalaisiksi emmekä saa valtiolta mitään tukea kun vapaudumme, jokaiselle pitäisi antaa mahdollisuus muutokseen eikä työntää vankilasta kadulle tyhjän päälle.

9. VANKEUDEN VAIKUTUS SUHTAUTUMISESSA DEMOKRATIAAN

Vangeilta kysyttiin myös, millä tavalla heidän suhtautumisensa politiikkaan, äänestämiseen tai muuhun kansalaisvaikuttamiseen on mahdollisesti muuttunut vankeusrangaistuksen myötä. Kysymykseen vastasi 56 vankia, joista 18 (32 %) ilmoitti, ettei heidän suhtautumisensa ole muuttunut mitenkään. 24 (43 %) vastaajan suhtautumiseen vankeudella on ollut kielteinen vaikutus. Seitsemän (13 %) vastaajan poliittiseen osallistumiseen vankeusaika on puolestaan vaikuttanut jokseenkin myönteisesti. Noin kymmenessä prosentissa vastauksista ei otettu suoraan kantaa vankeuden vaikutukseen. Vastausten laajuus vaihtelee muutamasta sanasta aina puolentoista sivun mittaisiin kirjoitelmiin.

Sytä kielteiseen suhtautumiseen on monia: jotkut mainitsevat, että vankilassa heillä on ollut aikaa seurata politiikkaa, minkä myötä usko päättäjiin on joutunut koetukselle. Erään vastaajan usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin on laskenut siksi, että ”vankilassa pääsee äänestämään vain esivaaleissa”. Myös poliittisen keskustelun seuraamisen haastavuus ja laitosäänestämisen epäsuotuisa ajankohta hankaloittavat osallistumista:

Vankiloissa vaikeutetaan äänestämistä. Äänestämisaikankohta sijoitetaan sellaiselle ajalle kun vangilla on lounas tai muu tauko työ-/opiskelutoiminnasta. Sama aika on yleensä ainoa aika, jolloin vangilla on lakisääteinen mahdollisuus käydä sinä päivänä ulkona. Yleensä vangilla on myös tuona aikana päivän ainoa mahdollisuus olla läheisiinsä yhteydessä puhelimitse. Näin ollen monet vangit valitsevat ulkoilun tai läheisilleen soittamisen äänestämisen sijaan. Syy miksi vangit ei esim. pääse äänestämään työ-/opiskelutoiminnan aikana on vartijoiden laiskuus ja välinpitämättömyys. He eivät jaksakaan viedä vankeja työ-/opiskelutoiminnasta esim. kirjastoon tai muuhun paikkaan jossa äänestäminen tapahtuu. Äänestäminen ja sen oikeuden käyttäminen on taattu perustuslaissa eikä vankilat saisi sijoittaa ajankohtaa niin, että vanki joutuu valitsemaan jotain muuta tärkeää pois.

Aiemmin äänestin vain vähemmän tunnettuja ehdokkaita, kuten ensimmäistä kertaa ehdolla olevia. Koska tietoa ehdokkaista ei saa – kuukaudessa saa ehkä viisi kertaa Hesarin luettavaksi, vaikka sen pitäisi tulla joka päivä, Internetiin ei ole mahdollisuutta – on valinta paljon vähemmän valistunut, ja perustuu enemmän mielikuville ja toiveille, kuin oikeille tiedoille ehdokkaasta.

Useista vastauksista käy ilmi, että mielivaltaiseksi koettu päätöksenteko vankiloissa on heikentänyt vankien uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa sekä laitoksessa että sen ulkopuolella. Eräs vastaaja jopa epäilee, ettei vastauslomaketta toimiteta tutkijalle hänen suorapuheisuutensa vuoksi:

”Leimatun” ihmisen on hyvin vaikea saada ”ääntä” kuuluviin, illuusio omista oikeuksista ja lain teksteistä on särkynyt. Virkamiehet joutuvat äärimmäisen harvoin vastuuseen, silloinkin ilman muuta kuin nimellisiä seurauksia saaneina. Vierestä seuraaminen aiheuttaa turhautumista, luottamuspulaa ja viranomaisvastaisuutta. Tuntuu, etten voi/uskalla vaikuttaa. Valitusten teosta joutuu ”silmätikuksi”.

Olen huomannut miten turha ja voimaton instanssi eduskunnan oikeusasiamies on. Hänen huomautuksistaan täällä ei kukaan välitä niille lähinnä nauretaan.

Valitettavasti on muuttunut. - - Etenkin [vankilan nimi] asiat ei toimi niin kuin te luulette ja en voi tehdä valituksia koska voi tulla ongelmia ja yllätyssiirtoja huonompiin olosuhteisiin jota en todellakaan toivoisi itselleni. [Vankilan nimi] ei noudateta lakipykälää tämä on totuus. Vankilassa tehdään päätöksiä henkilökunnan mielestä. Jollei asia miellytä niin vastaus on ”ei”. Toivoisin että pystyisitte auttamaan meitä asioissa johon meillä on oikeus. - - Meille laitetaan naurettavilla syillä kielteiset päätökset. Asia tulisi kyllä ilmi jos joku vaivautuisi auttamaan ja tarkastelemaan asioita. [Vankilan nimi] on todella ikävä paikka en toivoisi pahimmalle vihamiehelleni edes tänne tuloa. - - Toivoisin tässä vaiheessa että saisitte jonkun muutoksen - - että silloin kun tehdään päätös avotuloon tai suljettuun taloon niin mielestäni tulisi olla ehdottomasti vankilan eri virastotehtävissä olevia henkilöitä paikalla ja arvioida yhdessä asiat. - - En tiedä tuleeko tämä asia perille kun olen kertonut rehellisesti mutta toivotaan.

Ne vastaajat, joiden suhtautumiseen vankeusajalla on ollut myönteinen vaikutus, kertovat seuraavansa politiikkaa enemmän vankeusaikanaan kuin siviilissä. Myös laitoksessa äänestämisen helppous on madaltanut joidenkin vastaajien poliittisen osallistumisen kynnyistä. Eräs vanki taas mainitsee vankilassa suoritettujen yhteiskuntaopin opintojen lisänneen hänen halukkuuttaan kansalaisvaikuttamiseen.

10. YHTEENVETO JA POHDINTA

Vangit ovat monin tavoin keskivertoa heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa, tarkastellaanpa asiaa sitten heidän koulutusasteensa, työtilanteensa, sosiaalisen asemansa tai terveydentilansa kautta. Nämä seikat ovat omiaan madaltamaan heidän poliittisen osallistumisensa todennäköisyyttä. Tämän tutkielman yhtenä tavoitteena oli selvittää, millaista vankeusvankien äänestyskäyttäytyminen on suljetuissa laitoksissa – olosuhteissa, joissa ihminen on eristetty ympäröivästä yhteiskunnasta kaikkein äärimmäisimmällä tavalla. Kansainvälisissä tutkimuksissa rikokseen syyllistyneiden henkilöiden äänestysprosentin on havaittu olevan verrattain matala niin vankeusaikana kuin vielä sen jälkeenkin, ja eräissä tutkimuksissa rikosseuraamusten suuren esiintyvyyden on todettu vaikuttavan jopa kokonaisten asuinalueiden poliittisen osallistumisen tasoon. Rikokseen syyllistyneiden henkilöiden matala äänestysaktiivisuus ei kuitenkaan selity pelkällä vankeustuomiolla, sillä heidän osallistumisensa vaikuttaisi olevan vähäistä jo ennen rikokseen syyllistymistäkin.

Tämän pro gradu -tutkielman myötä selvisi, että kaikista marginalisoivista tekijöistä huolimatta vankien äänestysprosentti vuoden 2015 eduskuntavaaleissa ei juurikaan eroa kansallisesta tasosta: äänioikeuttaan käytti sekä vangeista että kaikista äänioikeutetuista suomalaisista noin 70 prosenttia. Vuoden 2012 presidentinvaaleissa muisti varmuudella äänestäneensä 64 prosenttia vangeista, kun kansallinen äänestysprosentti oli ensimmäisellä kierroksella 73 ja toisella kierroksella 69. Kevään 2017 kuntavaaleja kohtaan koettu kiinnostus oli selvästi vähäisempää: vain 47 prosenttia vangeista ilmoitti aikovansa äänestää, ja kannastaan epävarmoja oli vastaushetkellä vielä 35 prosenttia. Kuntavaalien kansallinen äänestysprosentti oli 59. Helsingin vankilan yhteyshenkilöltä sittemmin saadun tiedon mukaan kyseisen laitoksen vangeista 46 prosenttia käytti äänioikeuttaan vuoden 2017 kuntavaaleissa. Riihimäen vankilan vangeista puolet taas äänesti vuoden 2018 presidentinvaaleissa⁸, kun kansallinen äänestysprosentti oli 69,9.

Vankien äänestysaktiivisuus ylitti kaikki kansainvälisen ja kotimaisen tutkimustiedon perusteella muodostamani ennako-odotukset: vaikka oletinkin suomalaisvankien äänestysprosentin olevan korkeampi kuin Yhdysvalloissa, Irlannissa ja Englannissa tehdyissä tutkimuksissa, en aavistanut sen yltävän samalle tasolle valtakunnallisen äänestysprosentin kanssa. Tutkielman teoriaosassa

8 MTV Uutiset 26.1.2018: Vaaliurnat valmistetaan käsityönä Riihimäen vankilassa <https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/vaaliurnat-valmistetaan-kasityona-riihimaen-vankilassa-parempaa-kuin-sellissa-makaaminen/6744782#gs.nEOdpdk>. (Luettu 24.3.2018)

mainituista kansainvälisistä tutkimuksista Irlantia koskevat tulokset ovat parhaiten verrattavissa Suomeen maiden asukasluvun, vankipopulaation koon ja rangaistusten keston vuoksi. Tämän tutkielman valossa Suomen ja Irlannin välinen ero vankien äänestysaktiivisuudessa on huomattava. Ero selittyy osittain maiden erilaisilla äänestyskäytännöillä. Tulosta tulkittaessa on kuitenkin otettava huomioon, että otokseen lukeutuneista vangeista 60 prosenttia jätti vastaamatta kyselyyn. Onkin varsin todennäköistä, että vastaajakato vääristää tulosta jossain määrin. Tulosta voisi toki tulkita kyynisestikin toteamalla, että vangit käyvät äänestämässä tylsyyttään: äänestäminen tuo vaihtelua vankilan arkeen siinä missä kanttiinissa käyntikin. Tutkimuksen muut tulokset eivät kuitenkaan tue tätä olettaa.

Erityisen mielenkiintoisena löydöksenä voidaan pitää sitä, että vankien äänestysaktiivisuudessa esiintyy laitoskohtaisia eroja: Helsingin ja Turun vankiloiden vastaajista lähes jokainen äänesti vuoden 2015 eduskuntavaaleissa, kun Riihimäen ja Sukevan vastaajista niin teki vain noin puolet. Tämän tutkimuksen valossa on mahdotonta päätellä, onko laitosten välinen ero äänestysaktiivisuudessa todellinen ilmiö vai pelkkää sattumaa. Havaintoa voisi selittää se, että eri vankiloissa kysely on kerännyt erilaisen vastaajakunnan: toisissa vankiloissa on kenties onnistuttu motivoimaan mukaan tutkimukseen myös sellaisia vankeja, joita politiikka ei juurikaan kiinnosta, kun toisaalla tilaisuuteen ovat ehkä tarttuneet vain ne, jotka ovat jo muutoinkin aktiivisia. Mikäli ero aktiivisuudessa on sittenkin todellinen, se voisi puolestaan selittyä sillä, että eri laitoksiin sijoitetut vangit ovat profiililtaan erilaisia. Mutta vaikka joihinkin vankiloihin olisikin keskittynyt keskimääräistä äänestyshaluttomampia vankeja, ilman jatkotutkimusta ei voida varmuudella sanoa johtuuko heidän passiivisuutensa vankilaolosuhteisiin liittyvistä tekijöistä vai äänestyskäyttäytymiseen yleensä vaikuttavista seikoista.

Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa vangeilta sai eniten kannatusta Perussuomalaiset, jolle äänensä antoi 36 prosenttia vastaajista. Toiseksi suosituin puolue oli Vihreä liitto 18 prosentin kannatuksella, ja kolmanneksi sijoittui yhdeksän prosenttia äänistä saanut Vasemmistoliitto. Huomattava osa (13 %) vastaajista ei enää muistanut äänestämäänsä puoluetta – olihan vaaleista kulunut vastaushetkellä jo liki kaksi vuotta. Koko kansan keskuudessa suosituimmat puolueet olivat Keskusta (21 %) ja Kokoomus (18 %). Perussuomalaiset oli vasta vaalien kolmanneksi suosituin puolue (18 %). Neljäs vangeista ilmoitti, ettei heidän puoluekantansa ole lainkaan vakiintunut. Kansalliseen eduskuntavaalitutkimukseen suhteutettuna vankien puoluesitoutuminen vaikuttaakin verrattain heikolta. Koska vankien keskuudessa suosituin puolue Perussuomalaiset on sittemmin jakautunut kahteen leiriin, olisi mielenkiintoista toistaa kyselytutkimus vuoden 2019 eduskuntavaalien jälkeen.

Tällöin selviäisi, saako Sininen tulevaisuus kannatusta vankien keskuudessa, ja kuinka muutokset puoluekentässä mahdollisesti vaikuttavat heidän äänestyskäyttäytymiseensä.

Vasemmisto-oikeisto -akselilla tarkasteltuna 36 prosenttia vangeista samastuu poliittiseen vasemmistoon. Kansallisen eduskuntavaalitutkimuksen vastaajista jopa puolet sijoitti itsensä janelle oikeistoon, kun vankien keskuudessa niin teki vain neljännes. Kaikkein yleisintä vankien keskuudessa oli poliittiseen keskustaan identifioituminen: janelle keskikohdan valitsi peräti 38 prosenttia vastaajista. Samastuminen ei kuitenkaan heijastunut keskustapuolueen kannatukseen. Äänestämättömyys oli itse asiassa kaikkein yleisintä niiden vastaajien keskuudessa, jotka asettivat itsensä janelle keskelle.

Kyselytutkimuksella haluttiin kartoittaa myös sitä, kuinka vangit suhtautuvat demokratiaan ja politiikkaan. Vangit jakautuvat varsin tasaisesti kahteen leiriin sen mukaan, ovatko he kiinnostuneita politiikasta vai eivät: eriaikaisesti kiinnostuneita on hieman yli puolet vastaajista. Kiinnostus ei kuitenkaan ole suorassa yhteydessä äänestyskäyttäytymiseen, sillä vuoden 2015 eduskuntavaaleissa äänestäneistä vangeista liki 40 prosenttia ilmoitti olevansa vain vähän tai ei lainkaan kiinnostunut politiikasta. Tyytymättömyyttä demokratian toimivuutta kohtaan koki puolestaan liki 60 prosenttia kaikista vastaajista. Vuonna 2015 äänestäneistä tyytymättömiä oli hieman yli puolet. Äänestämättömistä heitä oli jopa 75 prosenttia.

Sekä eduskuntavaaleissa äänestäneistä että äänestämättä jättäneistä vangeista puolet piti päätöstään itsestään selvänä. 82 vangista kymmenen kertoo, että vankilan henkilökunnan tai muiden vankien asenteet ovat vaikuttaneet heidän äänestyskäyttäytymiseensä. Henkilökunnan vaikutus on ollut kahtalainen: neljään vastaajaan se on vaikuttanut myönteisesti ja neljään taas kielteisesti. Muiden vankien asenteilla on sen sijaan ollut vain myönteistä vaikutusta äänestämiseen. Vastaajien keskuudessa yleisimpiä syitä äänestämättömyydelle olivat politiikan mielenkiinnottomuus, äänestämisen hyödyttömyys itselle sekä epäluottamus poliitikkoja kohtaan. Samat syyt olivat kärkipäässä myös kansallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa. Tulokset antavat viitteitä siitä, että vankilahenkilöstö voi vaikuttaa vangin kokemukseen yhteiskunnallisesta osallisuudesta sekä myönteisesti että kielteisesti. Noin puolella tutkimukseen osallistuneista vangeista päätös äänioikeuden käyttämisestä oli vaakalaudalla. Jatkossa tulisikin kiinnittää huomiota siihen, kuinka kannastaan epävarmoja vankeja voisi kannustaa poliittisen osallistumisen suuntaan. Mallia voitaisiin ottaa esimerkiksi Norjasta, missä vaaliväittelyitä on toisinaan pidetty jopa vankilan

tiloissa, jotta vangitkin ovat voineet osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun⁹.

Sosiaalisen luottamuksen suhteen vangit eroavat huomattavasti kansallisen tutkimuksen verrokkiryhmästä: siinä missä korkeaa sosiaalista luottamusta kanssaihmissä kohtaan tuntee noin 60 prosenttia suomalaisista, vankien keskuudessa vastaava luku on vajaat 20 prosenttia. Liki puolella vangeista luottamusta voidaan luonnehtia matalaksi, kun eduskuntavaalitutkimuksen aineistossa matalan luottamuksen omaavia vastaajia on vain 10 prosenttia. Matala sosiaalinen luottamus ei kuitenkaan vaikuttaisi olevan suorassa yhteydessä äänestämättömyyteen, sillä noin 60 prosenttia matalan luottamuksen vangeista äänesti vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Vaikka vankien voidaan katsoa olevan niin sanotusti marginaalin marginaalissa, se ei välttämättä johdakaan poliittiseen passivoitumiseen: yksilöllisiä oikeuksia rajoittavissa vankeusoloissa eläminen voi joissain tapauksissa lisätä yhteiskuntakriittisyyttä ja vastarintaa, joka voi kanavoitua esimerkiksi vaikutuspyrkimyksinä äänestyskopissa.

Vankien luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin on kuitenkin kautta linjan matala. Suurinta luottamusta heidän keskuudessaan nauttii tasavallan presidentti, mikä näkyy myös presidentinvaalien korkeana äänestysprosenttina. Presidentti oli luotetuin taho myös kansallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa. Muilta osin vastaajaryhmät eroavat kuitenkin suuresti toisistaan: kansallisen aineiston perusteella seuraavaksi suosituimmat instituutiot ovat poliisi ja oikeuslaitos, joihin vangit taas luottavat kaikkein vähiten. Vankien ja poliisin välisestä luottamuspulasta huolimatta ryhmiä yhdistää eräs seikka: Perussuomalaiset oli vuoden 2015 eduskuntavaaleissa poliisien keskuudessa toiseksi suosituin puolue 24 prosentin kannatuksella. Kaikkein suosituin puolue oli Kokoomus, jolle äänensä antoi puolestaan 25 prosenttia kyselyyn vastanneista poliiseista (N=2489)¹⁰.

Hyvinvointiyhteiskunnan arvot saavat vangeilta vahvan mandaatin: heikko työllisyystilanne, asunnottomuus ja taloudellisen toimeentulon ongelmat toistuvat useiden vankien vastauksissa kysyttäessä, mitä asioita politiikalla tulisi heidän mielestään kohentaa. Myös lasten, nuorten ja vanhusten asiat huolestuttavat monia. Näiden sosiaalipoliittisten teemojen ohella vastauksissa sivutaan myös joitakin vankierityisiä aiheita: moni vanki kokee saaneensa virheellisen tuomion, minkä ohella kantaa otetaan esimerkiksi rangaistusajan sisältöön sekä vapautuvien vankien

9 The Guardian 10.9.2009: In Norway, prisoners take part in TV debates
<https://www.theguardian.com/society/2009/sep/10/norway-prisons-tv-election-debate> (Luettu 30.4.2018)

10 Kaleva 6.3.2016: Poliisien puoluekannat selvisivät suurkyselyssä – kaksi puoluetta virkavallan suosiossa
<http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/poliisien-puoluekannat-selvisivat-suurkyselyssa-kaksi-puoluetta-virkavallan-suosiossa/721841/> (Luettu 27.4.2018)

tukemiseen. Tulokset ovat samansuuntaisia Yhdysvalloissa toteutettujen haastattelututkimusten kanssa.

Liki 30 prosenttia tutkimukseen osallistuneista vangeista ilmoittaa, että vankeusrangaistus on vaikuttanut kielteisesti heidän näkemyksiinsä demokratiasta. Jotkut vastaajat kokevat, että rikollisen stigma hankaloittaa kuulluksi tulemistä yhteiskunnassa. Toiset puolestaan kertovat, että poliittisen päätöksenteon seuraaminen on vankilasta käsin haastavaa. Jotkut vangeista taas eivät uskalla valittaa itseään koskevista päätöksistä, sillä he epäilevät siitä koituvan vain lisää harmia. Kritiikkiä esitetään myös siitä, että laitosäänestämisen ajankohta on yleensä vankien kannalta epäedullinen. Muutamien vastaajien mielestä vankeusajan vaikutus on puolestaan ollut myönteinen: heille äänestäminen on laitoksessa helpompaa kuin siviilissä, koska se tapahtuu niin lähellä ja koska vankilassa on enemmän aikaa seurata politiikkaa.

Tutkielman tarkoituksena oli tarjota yleiskatsaus vankien äänestyskäyttäytymiseen, jota ei ole Suomessa tietävästi aikaisemmin tutkittu. Pyrkimyksenä oli myös kartoittaa vankien suhtautumista demokratiaan ja politiikkaan, sekä selvittää, kuinka vankeusrangaistus on vaikuttanut vankien näkemyksiin omista vaikutusmahdollisuuksistaan yhteiskunnassa. Koen, että tutkielma saavutti sille asetetut tavoitteet hyvin. Vaikka kyselyyn vastanneiden vankien määrä jäikin toivottua pienemmäksi, vastausprosenttia voidaan pitää ainakin vankiloiden henkilökunnalta saadun palautteen perusteella onnistuneena, sillä heidän mukaansa vangit eivät yleensä motivoitu osallistumaan ulkopuolisten tahojen tutkimuksiin. Jälkikäteen ajateltuna tutkimusprosessissa olisi kannattanut varata hieman enemmän aikaa aineistonkeruun esivalmisteluihin kuten lomakkeen oikolukemiseen ja sen testauttamiseen tutkielman kohdejoukkoon kuuluvilla koevastaajilla. Alkuperäinen tarkoitukseni oli pyytää lomakkeeseen kommentteja KRIS ry:n toimintaan osallistuvilta ex-vangeilta, mutta siihen ei lopulta jäänytkään aikaa. Myös yhteydenpitoon vankiloiden henkilökunnan ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön kanssa olisi voinut aikatauluttaa enemmän aikaa, sillä aiheistonkeruutani edeltäneen hiihtoloman vuoksi yhdyshenkilöiden tavoittaminen oli paikoitellen hankalaa.

Tutkielman kohdejoukkoon kuuluivat ainoastaan ne vangit, jotka olivat vangittuina vuoden 2015 eduskuntavaalien toimittamisen aikaan. Näin ollen jo ennen aineistonkeruuta oli tiedossa, etteivät kyselyyn vastaavat vangit edusta koko vankeusvankien populaatiota: Esimerkiksi vuonna 2017 vankeusvankien laitoksessa oloajan keskipituus oli 11 kuukautta, mutta omassa aineistossani alle kolmen vuoden tuomio on vain neljällä prosentilla vangeista. Vuoden 2017

poikkileikkausaineistossa elinkautisvankien osuus kaikista vankeusvangeista on noin kahdeksan prosenttia, kun tämän tutkielman vastaajista heitä on peräti 38 prosenttia. Tutkielman löydökset eivät siis ole yleistettävissä kaikkia vankeusvankeja koskeviksi. Tutkielma onnistui kuitenkin tuottamaan arvokasta tietoa pitkää tuomiota suljetuissa laitoksissa istuvien vankeusvankien poliittisesta osallistumisesta. Koska vuonna 2015 äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden vastaajien ryhmät olivat keskenään huomattavan erisuuret, keräämäni aineisto ei mahdollistanut äänestyskäyttäytymisen eroja selittävää analyysiä. Mahdollisissa myöhemmissä tutkimuksissa tulisikin ponnistella erityisesti myös niiden vankien tavoittamiseksi, joille poliittinen osallistuminen on vierasta.

Käsitykseni mukaan vankien todellisen äänestysprosentin selvittäminen olisi mahdollista rekisteriaineistojä yhdistämällä: mikäli Rikosseuraamuslaitoksen vankitietojärjestelmästä saataisiin selville vaalien toimittamisen aikaan suljetuissa laitoksissa olleiden vankeusvankien henkilöllisyys, voitaisiin tietoja mahdollisesti verrata oikeusministeriön sähköisen äänioikeusrekisterin tietoihin. Konsultoimani virkamiehen mukaan sähköinen rekisteri kattaa toistaiseksi kuitenkin vain noin puolet annetuista äänistä, sillä useimmilla äänestysalueilla käytetään yhä paperille tulostettua vaaliluetteloa. Laajojen rekisteriaineistojen käsittelyyn ei tämän pro gradu -tutkielman puitteissa ollut mahdollisuutta, mutta niiden hyödyntäminen voisi tulla kyseeseen aiheesta tehtävissä jatkotutkimuksissa.

LÄHDELUETTELO

- Allen, Grahame & Watson, Chris (2017): UK Prison population statistics. Briefing paper SN/SG/04334. House of Commons Library.
- Anttonen, Anneli & Sipilä, Jorma (2000): Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Jyväskylä: Vastapaino.
- Behan, Cormac (2012): "Still Entitled to Our Say": Prisoners' Perspectives on Politics. *The Howard Journal of Criminal Justice* 51 (1), 16-36.
- Behan, Cormac & O'Donnell, Ian (2008): Prisoners, politics and the polls. *British Journal of Criminology* 48 (3), 319-336.
- Borg, Sami & Kestilä-Kekkonen, Elina & Westinen, Jussi (2015): *Demokratiaindikaattorit 2015*. Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 56/2015. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Burch, Traci (2011): Turnout and Party Registration among Criminal Offenders in the 2008 General Election. *Law and Society Review* 45 (3), 699-730.
- Burch, Traci (2014): Effects of Imprisonment and Community Supervision on Neighborhood Political Participation in North Carolina. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 651 (1), 184-201.
- Bäck, Maria & Christensen, Henrik S. (2016): When trust matters – a multilevel analysis of the effect of generalized trust on political participation in 25 European democracies. *Journal of Civil Society* 12 (2), 178-197.
- Dhami, Mandeep & Cruise, Paula (2013): Prisoner Disenfranchisement: Prisoner and Public Views of an Invisible Punishment. *Analyses of Social Issues and Public Policy* 13 (1), 211-227.
- Grönlund, Kimmo (2016): *Eduskuntavaalit 2015*. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö, 58-75.

- Eduskunnan oikeusasiamies (2016): Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2015. K 11/2016 vp.
- Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.) (2016): Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriön julkaisu, selvityksiä ja ohjeita 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Harjula, Minna (2006): Kelvoton valtiokansalaiseksi? Yleisen äänioikeuden rajoitukset ja äänioikeusanomukset Suomessa 1906-1917. Historiallinen Aikakauskirja 4/2006, 368-381.
- Joukamaa, Matti (2010): Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010.
- Liimatainen Anu, Mäkipää Leena & Rantala Kati (2014) Kysely vankiloiden ja arviointikeskuksen henkilökunnalle. Helsinki: OPTL:n verkkokatsauksia 42/2014.
- Liimatainen, Anu & Rantala, Katri & Paasonen, Jyri & Mäkipää, Leena (2015): Kyselytutkimus vankeusvangeille sääntelyn toimivuudesta ja vankilaoloista. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, katsauksia 6/2015.
- Liimatainen, Anu & Rantala, Kati (2016): Vankeuslakiuudistuksen arviointitutkimuksen yhteenveto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, katsauksia 17/2016.
- Linderborg, Henrik & Blomster, Peter & Tyni, Sasu & Muiluvuori, Marja-Liisa (2012): Laatuaikaa vankilassa? Tutkimus vankilaelämän laatuun vaikuttavista tekijöistä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2012.
- López-Guerra, Claudio (2014): Disenfranchisement on the Basis of Felony Convictions. Teoksessa Democracy and Disenfranchisement: The Morality of Electoral Exclusions. Oxford University Press.
- Manza, Jeff & Uggen, Christopher (2006): Locked Out: Felon Disenfranchisement and American Democracy. Oxford University Press.

- Mattila, Mikko & Lahtinen, Hannu & Rapeli, Lauri & Wass, Hanna (2016): Terveys ja poliittinen kiinnittyminen. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö, 415-434.
- Miller, Bryan & Spillane, Joseph (2012): Civil death: An examination of ex-felon disenfranchisement and reintegration. *Punishment & Society* 14 (4), 402-428.
- Mäkipää, Leena (2015): Vangit jälkikäteisten oikeusturvakeinojen käyttäjinä. *Lakimies* 1/2015, 54-80.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (1997): *Politiikan perusteet*. Porvoo: WSOY.
- Rikosseuraamuslaitos (2017): Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2017. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2017.
- Rikosseuraamuslaitos (2018): Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2017. ISSN 2242-6957 (verkkajulkaisu).
- Rottinghaus, Brandon (2005): Incarceration and enfranchisement: International practices, impact and recommendations for reform. International Foundation for Election Systems. <http://www.ifes.org/publications/incarceration-and-enfranchisement-international-practices-impact-and-recommendations>
- Rottinghaus, Brandon & Baldwin, Gina (2007): Voting behind bars: Explaining variation in international enfranchisement practices. *Electoral Studies* 26, 688-698.
- Smolej, Mirka (2013): Katsaus toistuvaan rikoksen uhriksi joutumiseen ja sen ehkäisyyn. *Selvityksiä ja ohjeita* 48/2013. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

- Turner, Jennifer (2012): Criminals with 'Community Spirit': Practising Citizenship in the Hidden World of the Prison. *Space and Polity* 16 (3), 321-334.
- Tyler, Tom R. (2010): "Legitimacy in corrections" - Policy implications. *Criminology and Public Policy* 9 (1), 127-134.
- Uggen, Christopher & Manza, Jeff & Behrens, Angela (2004): Less than the average citizen: Stigma, role transition, and the civic reintegration of convicted felons. Teoksessa Shadd Maruna & Russ Immarigeon (toim.) *After crime and punishment: Pathways to offender reintegration*. Cullompton: Willan Publishing, 258-290.
- Uggen, Christopher & Behrens, Angela & Manza, Jeff (2005): Criminal disenfranchisement. *Annual Review of Law and Social Science* 1, 307-322.
- Uggen, Christopher & Manza, Jeff & Thompson, Melissa (2006): Citizenship, Democracy, and the Civic Reintegration of Criminal Offenders. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 605 (1), 281-310.
- Wass, Hanna & Borg, Sami (2016): Yhdenvertaisuus äänestyskopissa: äänestysaktiivisuus vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriön julkaisu, *Selvityksiä ja ohjeita* 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö, 177-199.
- Westinen, Jussi (2016): Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriön julkaisu, *Selvityksiä ja ohjeita* 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö, 249-272.
- Westinen, Jussi & Kestilä-Kekkonen, Elina & Tiihonen, Aino (2016): Äänestäjät arvo- ja asenneulottuvuuksilla. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriön julkaisu, *Selvityksiä ja ohjeita* 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö, 273-297.

KYSELYLOMAKE

Vastaa kysymyksiin rastittamalla sopivin vastausvaihtoehto tai kirjoita vastauksesi sille varattuun tilaan. Kirjaa vastauksesi mahdollisimman selkeästi. Kiitokset osallistumisesta! 😊

Syntymävuosi: _ _ _ _

Sukupuoli: Mies Nainen

Korkein suorittamasi kouluaste

- Peruskoulu / keski- tai kansakoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto
- En ole suorittanut mitään näistä

Työtilanne ennen vankeutta

- Kokopäiväinen palkkatyö
- Osa-aikainen palkkatyö
- Yrittäjä
- Työtön
- Eläkkeellä
- Opiskelija
- Muu, mikä _____

Siviilisääty

- Naimisissa / rekisteröidyssä parisuhteessa
- Avoliitossa
- Eronnut
- Leski
- Ei parisuhdetta

Onko sinulla tai puolisollassi lapsia?

- Kyllä
- Ei

KÄÄNNÄ SIVUA

Vankila vastaushetkellä

- Helsinki
- Riihimäki
- Turku
- Sukeva

Kuinka monetta kertaa olet vankilassa? _____

Nykyisen rangaistuksesi pituus

- alle 3 vuotta
- 3-5 vuotta
- 5-7 vuotta
- 7-9 vuotta
- yli 9 vuotta
- elinkautinen

Vankeusrangaistuksesta suoritettu _____ vuotta _____ kuukautta

Päärikos, josta sait nykyisen tuomiosi

- Ryöstö
- Muu omaisuusrikos
- Henkirikos
- Muu väkivaltarikos
- Seksuaalirikos
- Huumausainerikos
- Muu, mikä _____

Mihin seuraavista olet osallistunut nykyisen tuomiosi aikana?

- Työtoiminta
- Opiskelu
- Kuntouttava toiminta (esim. päihdekuntoutus tai ohjelmatyö)
- Vankien toverikunnan toiminta
- En mihinkään näistä

Valitse ne oikeusturvakeinot, joita olet käyttänyt vankeusaikanasi

- Hakenut muutosta viranomaisen tekemään päätökseen
- Tehnyt kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle

1. Äänestitkö viime eduskuntavaaleissa, jotka pidettiin huhtikuussa 2015?

- Kyllä
- En

Jos vastasit kieltävästi, siirry kysymykseen 6.

2. Minkä puolueen ehdokasta äänestit?

- Kokoomus
- SDP
- Perussuomalaiset
- Keskusta
- Vasemmistoliitto
- Vihreä Liitto
- Suomen ruotsalainen kansanpuolue
- Kristillisdemokraatit
- Jokin muu puolue, mikä _____
- Äänestin tyhjä
- En enää muista ehdokasta / puoluetta

3. Kuinka vakiintunut puoluekantasasi on?

- Täysin vakiintunut
- Melko vakiintunut
- Ei kovinkaan vakiintunut
- Ei lainkaan vakiintunut

4. Kumpi asia oli sinulle tärkeämpi äänestäessäsi, puolue vai ehdokas?

- Puolue
- Ehdokas
- En osaa sanoa

5. Kuinka itsestään selvää äänestäminen oli sinulle?

- Itsestään selvää
- Äänestämättä jättäminen kävi kyllä mielessä, mutta en harkinnut sitä vakavasti
- Harkitsin vakavasti jättäväni äänestämättä

KÄÄNNÄ SIVUA

Jos äänestit vuonna 2015, siirry kysymykseen 8.

6. Kuinka itsestään selvää äänestämättä jättäminen oli sinulle?

- Itsestään selvää
- Äänestäminen kävi kyllä mielessä, mutta en harkinnut sitä vakavasti
- Harkitsin vakavasti myös äänestämässä käyntiä

7. Missä määrin seuraavat syyt vaikuttivat siihen, että et käynyt äänestämässä eduskuntavaaleissa?

	Tärkeä syy	Vaikutti jonkin verran	Ei vaikuttanut
Minun oli vaikea löytää sopivaa puoluetta	☐	☐	☐
Minun oli vaikea löytää sopivaa ehdokasta	☐	☐	☐
En voinut käydä äänestämässä sairauden tai vamman vuoksi	☐	☐	☐
En muistanut käydä äänestämässä	☐	☐	☐
En vain viitsinyt käydä äänestämässä	☐	☐	☐
En katsonut äänestämisestä olevan itselleni mitään hyötyä	☐	☐	☐
Mielestäni yksi ääni ei olisi merkinnyt mitään vaalien lopputuloksen kannalta	☐	☐	☐
Tunnen epäluottamusta poliitikkoja kohtaan	☐	☐	☐
Halusin protestoida politiikkaa vastaan	☐	☐	☐
Politiikka ei kiinnosta minua	☐	☐	☐
Minulla ei ollut riittävästi tietoa äänestyspäätökseni tueksi	☐	☐	☐
Puolueet eivät erottuneet toisistaan	☐	☐	☐
Puolue, jota olisin äänestänyt, oli eri mieltä kanssani tärkeistä asiakysymyksistä	☐	☐	☐
Muu syy, mikä _____			

Kysymykset 8-18 on suunnattu kaikille vastaajille.

8. Äänestitkö vuoden 2011 eduskuntavaaleissa?

- Kyllä
- En
- En muista
- En ollut äänioikeutettu

9. Äänestitkö vuoden 2012 presidentinvaaleissa?

- Kyllä
- En
- En muista
- En ollut äänioikeutettu

10. Aiotko äänestää tulevissa kuntavaaleissa keväällä 2017?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

11. Mitkä seuraavista ovat vaikuttaneet omaan äänestyskäyttäytymiseesi?

- Muiden vankien asenteet
- Vankilan henkilökunnan asenteet
- Ei kumpikaan näistä

12. Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?

- Hyvin kiinnostunut
- Jonkin verran kiinnostunut
- Vain vähän kiinnostunut
- En lainkaan kiinnostunut

13. Kuinka tyytyväinen olet demokratian toimivuuteen Suomessa?

- Erittäin tyytyväinen
- Melko tyytyväinen
- En kovinkaan tyytyväinen
- En lainkaan tyytyväinen

KÄÄNNÄ SIVUA

14. Politiikassa puhutaan joskus vasemmistosta ja oikeistosta. Mihin kohtaan sijoittaisit itsesi asteikolla, jossa 0 tarkoittaa eniten vasemmalla ja 10 eniten oikealla?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15. Voiko mielestäsi ihmisiin luottaa, vain onko niin, että ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen? Kerro mielipiteesi asteikolla, jossa 0 tarkoittaa, ettei ihmisten kanssa voi olla liian varovainen ja 10 tarkoittaa, että useimpiin ihmisiin voi luottaa.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

16. Missä määrin luotat tai et luota seuraaviin tahoihin? Arvioi kutakin tahoa asteikolla nolasta kymmeneen, missä 0 = "en luota ollenkaan" ja 10 = "luotan täysin".

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Presidentti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eduskunta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hallitus	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliitikot	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oikeuslaitos	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Virkamiehet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kirkko	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliisi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedotusvälineet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hyvä vastaanottaja,

Teen Tampereen yliopistossa pro gradu -tutkielmaa nimeltä *Kansalaiset kahleissa – äänestyskäyttäytyminen suljetuissa vankiloissa*. Sen tarkoituksena on selvittää, kuinka vangit suhtautuvat demokratiaan ja omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa yhteiskunnassa. Tutkimus suoritetaan neljässä suljetussa vankilassa viikoilla 10 ja 11.

Teidät on valittu tutkimukseen, koska olette olleet vangittuna viime eduskuntavaalien aikaan keväällä 2015. Vankilan henkilökuntaa on pyydetty toimittamaan kyselylomake niille vangeille, jotka täyttävät edellä mainitun kriteerin. Henkilöllisyytenne ei ole tutkijan tiedossa.

Osallistumisellanne on suuri merkitys tutkimuksen onnistumisen kannalta. Vastauksenne on arvokas riippumatta siitä, oletteko koskaan äänestänyt vai ette.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Lomakkeella antamanne vastaukset eivät tule vankilan henkilökunnan tietoon, eikä tutkimukseen osallistumisella tai osallistumatta jättämisellä ole vaikutusta vankilassa saamaanne kohteluun tai teitä koskeviin päätöksiin.

Täyttämällä oheisen kyselylomakkeen suostutte siihen, että antamianne tietoja käytetään tutkimustarkoituksiin. Aineiston analysointiin sovelletaan tilastollisia menetelmiä ja sisällönanalyysiä. Tutkimuksen tulokset tullaan esittämään siten, että yksittäiset henkilöt eivät ole tunnistettavissa. Anonymisoitua aineistoa saatetaan käyttää myöhemmissä tutkimuksissa.

Mikäli tahdotte osallistua tutkimukseen, täyttäkää saamanne kyselylomake, laittakaa se vastauskuoreen ja sulkekaa kuori. **Vastausaika päättyy sunnuntaina 19.3.**, jolloin vankilan henkilökunta kerää suljetut kuoret ja toimittaa ne tutkijalle postitse.

Pro gradu -tutkielman on määrä valmistua vuoden 2017 loppuun mennessä. Valmis tutkielma on vapaasti luettavissa Tampereen yliopiston sähköisestä TamPub-julkaisuarkistosta.

Kiitokset yhteistyöstänne jo etukäteen!

Titta Räsänen
tutkija

Hanna-Kaisa Hopponia
tutkimuksen ohjaaja

Hyvä vastaanottaja,

Ohessa on pro gradu -tutkielmani kyselylomakkeet, saatekirjeet ja vastauskuoret. Olen liittänyt mukaan myös kopion RISE:n keskushallintoyksiköltä saamastani tutkimusluvasta.

Lomakkeet jaetaan **maanantaina 6.3.** vangeille, jotka:

-ovat olleet vankeusvankeina jossakin suljetussa laitoksessa viimeistään 8.4.2015 lähtien

-ovat saavuttaneet täysi-ikäisyyden viimeistään vaalipäivänä 19.4.2015

(nuorimman äänioikeutetun mahdollinen syntymäaika 19.4.1997)

-ovat olleet vaalien toimittamisen aikaan Suomen kansalaisia

Kyselylomake jaetaan siis vain niille vangeille, jotka täyttävät kaikki edellä mainitut ehdot. Tarvittaessa apua vankien seulomiseen saa keskushallintoyksikön tutkijoilta. Olen arvioinut lomakkeiden menekin hieman yläkanttiin, joten osa niistä jäänee jakamatta. Pyytäisin, että ilmoittaisitte minulle sähköpostitse, kuinka monelle vangille olette jakaneet lomakkeen.

Kyselyn vastausaika päättyy **sunnuntaina 19.3.**, jolloin suljetut vastauskuoret kerätään pois. Postittakaa vastauskuoret takaisin oheisessa pakkauksessa, jossa on valmiina postimerkit ja osoitetietoni. Toimittakaa se Numerolla-pakettina, jotta saan saapumisilmoituksen tekstiviestinä. Täyttämättä jääneitä lomakkeita ei tarvitse palauttaa.

Kyselylomakkeella pyritään hankkimaan tietoa siitä, miten vangit suhtautuvat demokratiaan ja omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa yhteiskunnassa. Vankien äänestyskäyttäytymistä ei ole tiettävästi tutkittu Suomessa koskaan aikaisemmin, joten jokainen palautettu kyselylomake on korvaamaton huolimatta siitä, onko vastaaja koskaan äänestänyt vai ei. Toivonkin, että vankilan henkilökunta pyrkii edesauttamaan omalla panoksellaan tutkimuksen onnistumista.

Mikäli teillä on vielä kysyttävää tai kyselyn toteuttamisessa ilmenee ongelmia, voitte ottaa minuun yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse.

Tuhannet kiitokset yhteistyöstänne! 😊

Titta Räsänen